

Rolnummers 5746 en 5756
Arrest nr. 37/2014 van 27 februari 2014

A R R E S T

In zake : de vorderingen tot schorsing van artikel III.20 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 19 juli 2013 betreffende het Onderwijs XXIII (invoeging van een artikel 110/30 over het huisonderwijs in het besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs), en van de artikelen II.1, 1°, II.9, II.10, II.45, III.2, 1°, III.19, III.20 en III.81 van hetzelfde decreet, ingesteld respectievelijk door Petronella Nellissen en Adri De Brabandere, en door de vzw « Mojsdis Chaside Belze » en anderen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Alen en J. Spreutels, de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût en T. Giet, en, overeenkomstig artikel 60*bis* van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, emeritus voorzitter M. Bossuyt, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van emeritus voorzitter M. Bossuyt,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de vorderingen en rechtspleging

a. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 15 november 2013 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 18 november 2013, hebben Petronella Nellissen en Adri De Brabandere, wonende te 2920 Kalmthout, Max Temmermanlaan 32, een vordering tot schorsing ingesteld van artikel III.20 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 19 juli 2013 betreffende het Onderwijs XXIII (invoeging van een artikel 110/30 over het huisonderwijs in het besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs), bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 27 augustus 2013.

Bij hetzelfde verzoekschrift vorderen de verzoekende partijen eveneens de vernietiging van dezelfde decreetsbepaling.

b. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 26 november 2013 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 27 november 2013, is een vordering tot schorsing ingesteld van de artikelen II.1, 1°, II.9, II.10, II.45, III.2, 1°, III.19, III.20 en III.81 van voormeld decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 19 juli 2013 door de vzw « Mojsdis Chaside Belze », met maatschappelijke zetel te 2018 Antwerpen, Van Spangenstraat 6, de vzw « Bais Rachel », met maatschappelijke zetel te 2018 Antwerpen, Lamorinièrestraat 26-28, de vzw « Bais Chinuch Secundair », met maatschappelijke zetel te 2018 Antwerpen, Lamorinièrestraat 83, de vzw « Jeshiwah Ketane D'Chasside Wiznitz », met maatschappelijke zetel te 2018 Antwerpen, Jacob Jacobstraat 37, de vzw « School Wiznitz », met maatschappelijke zetel te 2018 Antwerpen, Belgiëlei 32, de vzw « Jeschiwah-Etz-Chayim, Hoger Theologisch Instituut voor Joodse Wetenschappen », met maatschappelijke zetel te 2610 Wilrijk, Steytelincklei 22, de vzw « Talmud Torah Antwerpen », met maatschappelijke zetel te 2018 Antwerpen, Simonsstraat 50, de vzw « Satmar Cheider », met maatschappelijke zetel te 1020 Brussel, Sint-Annadreef 68b, Isaac Wajzman en Rachel Zelman, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Israel Wajzman, wonende te 2018 Antwerpen, Helenalei 22, Samuel Stroli en Malka Gross, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Eli Stroli, wonende te 2018 Antwerpen, Marialei 24, Yehoshua Kohen en Rachel Galitzky, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen Israel Kohen en Moshe Kohen, wonende te 2018 Antwerpen, Van Lerijsstraat 19, Yaacov David Meirovitz en Rachel Herczl, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen Chaim Meirovitz en Aron Meirovitz, wonende te 2140 Borgerhout, Oedenkovenstraat 7, Isaac Friedman en Chaya Klein, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen Miryom Friedman, Chave Friedman, Esther Friedman en Malkeh Friedman, wonende te 2018 Antwerpen, Terliststraat 43, Avraham Katina en Esther Stauber, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Frimet Katina, wonende te 2018 Antwerpen, Consciencestraat 18, Yisroel Hollander en Chaja Steinbach, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Esther Hollander, wonende te 2018 Antwerpen, Lange Leemstraat 175, Erwin Aftergut en Esther Sara Schachter, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Bracha Aftergut, wonende te 2018 Antwerpen, Lange Leemstraat 196, Oscar Roth en Lea Roth Sheindel, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Chaim Roth, wonende te 2018 Antwerpen, Van Den Nestlei 14, Abraham Weiss en Shoshana Wertheim, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Jakob

Weiss, wonende te 2018 Antwerpen, Lange Leemstraat 40, Mozes Klein en Yocheved Berlinger, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Jacov Klein, wonende te 2018 Antwerpen, Lamorinièrestraat 155, Naftali Geldzahler en Freda Veg, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen Sruli Geldzahler en Moische Geldzahler, wonende te 2018 Antwerpen, Lange Leemstraat 351, Victor Dresdner en Esther Berger, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen Mozes Dresdner, Jozef Dresdner en Abraham Dresdner, wonende te 2018 Antwerpen, Charlottalei 34, Abraham Noe en Sylvia Herskovic, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kinderen Jakov Noe en Naftali Noe, wonende te 2018 Antwerpen, Lange Leemstraat 283, Samuel Roth en Ester Luria, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Moishi Roth, wonende te 2018 Antwerpen, Mercatorstraat 16, en Israel Sobel en Shoshana Schaechter, handelend uit eigen naam en in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van hun kind Jacov Sobel, wonende te 2018 Antwerpen, Haringrodestraat 12.

Bij hetzelfde verzoekschrift vorderen de verzoekende partijen eveneens de vernietiging van dezelfde decreetsbepalingen.

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 5746 en 5756 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

Bij beschikking van 26 november 2013 heeft het Hof de terechtzitting voor het debat over de vordering tot schorsing in de zaak nr. 5746 bepaald op 17 december 2013, na de in artikel 76, § 4, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof bedoelde overheden te hebben uitgenodigd hun eventuele schriftelijke opmerkingen, in de vorm van een memorie, uiterlijk op 13 december 2013 in te dienen en een afschrift ervan binnen dezelfde termijn aan de verzoekende partijen over te zenden;

Bij beschikking van 4 december 2013 heeft het Hof :

- de beschikking van 26 november 2013 met betrekking tot het debat over de vordering tot schorsing in de zaak nr. 5746 geannuleerd en vervangen;

- de dag van de terechtzitting voor het debat over de vorderingen tot schorsing in de zaken nrs. 5746 en 5756 op 8 januari 2014 bepaald;

- de in artikel 76, § 4, van de voormelde bijzondere wet van 6 januari 1989 bedoelde overheden uitgenodigd hun eventuele schriftelijke opmerkingen, in de vorm van een memorie, uiterlijk op 6 januari 2014 in te dienen en een afschrift ervan binnen dezelfde termijn aan de verzoekende partijen over te zenden.

Schriftelijke opmerkingen zijn ingediend door :

- de verzoekende partijen in de zaak nr. 5756;

- Moshe Friedman en Lea Rosenzweig, wonende te 2000 Antwerpen, Kipdorpevest 9, tussenkommende partijen in de zaak nr. 5756;

- de Vlaamse Regering.

Op de openbare terechtzitting van 8 januari 2014 :

- zijn verschenen :

. Petronella Nellissen en Adri De Brabandere, verzoekende partijen in de zaak nr. 5746, persoonlijk;

. Mr. H. Buysens, Mr. T. Van de Calseyde, Mr. S. Sottiaux en Mr. J. Roets, advocaten bij de balie te Antwerpen, voor de verzoekende partijen in de zaak nr. 5756;

. Moshe Friedman, tussenkomen partij in de zaak nr. 5756, persoonlijk;

. Mr. D. Vanheule, advocaat bij de balie te Gent, voor de Vlaamse Regering;

- hebben de rechters-verslaggevers E. Derycke en P. Nihoul verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde partijen gehoord;

- zijn de zaken in beraad genomen.

De bepalingen van voormelde bijzondere wet van 6 januari 1989 met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van het belang van de verzoekende partijen

In de zaak nr. 5746

A.1.1. De verzoekende partijen verstrekken huisonderwijs aan hun beide kinderen. Hun jongste zoon, die op 9 november 2013 veertien jaar werd, wordt door de bestreden bepaling getroffen. De verzoekende partijen doen volgens hen in twee hoedanigheden van hun belang blijken : enerzijds, als ouders die voor hun kinderen een schooltype hebben gekozen en, anderzijds, als inrichters van huisonderwijs.

A.1.2. De Vlaamse Regering betwist het belang van de verzoekende partijen niet.

In de zaak nr. 5756

A.2.1. De verzoekende partijen zijn, enerzijds, acht vzw's die als maatschappelijk doel het verstrekken van onderwijs vanuit de joods-orthodoxe geloofsovertuiging hebben en, anderzijds, zestien ouders van een of meer Joodse kinderen die een van die scholen bezoeken. De ouders treden zowel op uit eigen naam, als uit naam van hun minderjarige, schoolgaande kinderen. In totaal zijn er ongeveer 1 260 gezinnen waarvan de kinderen een van de onderwijsinstellingen, ingericht door de verzoekende verenigingen, bezoeken.

De verzoekende partijen voeren aan dat zij persoonlijk, rechtstreeks en ongunstig door het bestreden decreet kunnen worden geraakt. Allereerst zouden de ouders worden gedwongen om, in geval van het niet of niet-tijdig behalen van een getuigschrift basisonderwijs of van een getuigschrift secundair onderwijs door hun leerplichtige kinderen die bij een onderwijsinstelling zijn ingeschreven, ingericht door de verzoekende verenigingen, hun kinderen in te schrijven in het erkende, gesubsidieerde of door de Vlaamse Gemeenschap gefinancierde onderwijs dat niet aan de vereisten van het door hen en hun kinderen beleden geloof en cultuur beantwoordt. Die partijen voelen zich aldus gekrenkt in hun recht om, overeenkomstig het grondwettelijk gewaarborgde recht op vrijheid van onderwijs en op vrijheid van godsdienst, hun kinderen in te schrijven in een school waarvan het levensbeschouwelijke, religieuze en pedagogische project aan de keuze beantwoordt die zij voor hun kinderen het beste achten. Op die wijze wordt ook aan de kinderen zelf de mogelijkheid ontzegd om op te groeien tot religieuze Joden conform de vereisten van hun joods-orthodoxe geloof. Wanneer de ouders geen gevolg aan de bestreden decreetsbepalingen zouden geven, zouden zij zich schuldig maken aan een overtreding van de wetsbepalingen inzake de leerplicht die strafrechtelijk wordt bestraft.

Ook de verzoekende verenigingen kunnen door het bestreden decreet persoonlijk, rechtstreeks en ongunstig worden geraakt, vermits zij geconfronteerd zouden kunnen worden met een leegloop van hun instellingen ten voordele van het erkende, gesubsidieerde of door de Vlaamse Gemeenschap gefinancierde onderwijs. Hierdoor zou het voor hen *de facto* onmogelijk worden om hun maatschappelijk doel nog langer te verwezenlijken, namelijk het verstrekken van onderwijs van joods-orthodoxe strekking volgens de eeuwenoude tradities.

A.2.2. De Vlaamse Regering is van oordeel dat het beroep dat namens een aantal van de voornoemde verenigingen is ingesteld, niet ontvankelijk is omdat het bevoegde bestuursorgaan niet rechtsgeldig is samengesteld of niet rechtsgeldig heeft vergaderd. Bovendien is het beroep van de verzoekende verenigingen niet ontvankelijk wegens ontstentenis van een rechtstreeks en actueel belang.

Ten aanzien van de tussenkomenende partijen

A.3.1. Moshe Friedman en Lea Rosenzweig hebben bij aangetekende brief van 2 december 2013, een « verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst » in de zaak nr. 5756 ingediend, en zulks zowel in de schorsings- als in de vernietigingsprocedure. Bij aangetekende brief van 6 januari 2014, hebben zij een memorie ingediend, waarin zij het Hof verzoeken de vordering tot schorsing en het beroep tot vernietiging te verwerpen.

A.3.2. Bij aangetekende brief van 7 januari 2014 vragen de verzoekende partijen in de zaak nr. 5756 het Hof om de voormelde memorie van 6 januari 2014 uit de debatten te weren en het verzoek tot tussenkomst niet ontvankelijk te verklaren, onder meer wegens ontstentenis van belang van de tussenkomenende partijen.

Ten aanzien van de middelen

In de zaak nr. 5746

A.4. De verzoekende partijen verwijzen naar de parlementaire voorbereiding van het bestreden artikel III.20 en naar het kritische advies van de Vlaamse Onderwijsraad over het ontwerp van decreet. Weliswaar heeft het Hof zich reeds in zijn arrest nr. 107/2009 van 9 juli 2009 en in zijn arrest nr. 168/2009 van 29 oktober 2009 over het huisonderwijs in de Franse Gemeenschap uitgesproken, maar volgens de verzoekende partijen doet de bestreden regelgeving van de Vlaamse Gemeenschap specifieke problemen rijzen. Zij voeren drie middelen aan.

A.5.1. Het eerste middel is afgeleid uit de schending, door artikel III.20, van artikel 24, § 1, van de Grondwet, dat de vrijheid van onderwijs waarborgt. Een beperking van de vrijheid van onderwijs is enkel aanvaardbaar wanneer die noodzakelijk is om andere grondrechten te beschermen. Die afweging dient zorgvuldig te gebeuren. Het recht op onderwijs van de leerplichtigen maakt het niet mogelijk dat, zoals dat met de bestreden bepaling het geval is, de vrijheid van onderwijs al te zeer wordt beperkt. Volgens de verzoekende partijen houdt de bestreden bepaling om de volgende redenen een schending van artikel 24, § 1, van de Grondwet in.

Ouders die voor huisonderwijs opteren, zijn verplicht de leerplichtige in te schrijven bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap van het secundair onderwijs. Examens toetsen een welbepaalde leerstof. Hoewel het volgens de parlementaire voorbereiding niet de bedoeling is welke inhoud dan ook aan het huisonderwijs op te leggen, impliceert de verplichte deelname aan examens dat een bepaalde leerstof wordt opgelegd.

Voorts dient de leerplichtige leerling van huisonderwijs uiterlijk binnen het schooljaar waarin hij de leeftijd van vijftien jaar bereikt, via de examencommissie een getuigschrift of een diploma van secundair onderwijs te behalen. De vrijheid van onderwijs houdt de vrijheid in een eigen pedagogisch project te ontwikkelen en een specifiek leertraject te volgen. Door een leeftijd op te leggen waarop het getuigschrift of het diploma moet worden behaald, wordt de keuze voor dat leertraject aanzienlijk beperkt.

Ten slotte, wanneer de leerplichtige uiterlijk binnen het schooljaar waarin hij de leeftijd van vijftien jaar bereikt, via de examencommissie geen enkel getuigschrift of diploma van secundair onderwijs behaalt, kan hij niet langer huisonderwijs volgen. Een dergelijke sanctie is onevenredig zwaar.

A.5.2. De Vlaamse Regering verwijst naar het arrest nr. 107/2009, waarin het Hof met betrekking tot de verplichting voor de leerlingen uit het huisonderwijs in de Franse Gemeenschap om te slagen voor het examen van de examencommissie heeft geoordeeld dat de vrijheid van onderwijs niet is geschonden. De soortgelijke verplichting die door de bestreden bepalingen wordt ingevoerd, schendt evenmin de onderwijsvrijheid. Immers, in tegenstelling tot wat de verzoekende partijen beweren, heeft het examen bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap niet tot gevolg dat de verstrekkers van privéonderwijs zouden worden verplicht om de leerplannen te volgen die door de eindtermen zijn bepaald, en om een onderwijs aan te bieden dat identiek is aan dat in het erkende, gefinancierde of gesubsidieerde onderwijs. De decreetgever beoogt enkel om aan de leerplichtigen die huisonderwijs volgen, een kwalitatief onderwijs te waarborgen en aldus na te gaan of zij een voldoende niveau van onderricht genieten dat hen in staat stelt om maatschappelijk te functioneren, een verdere studie aan te vatten of beroepsactiviteiten uit te oefenen. De bestreden bepalingen verplichten niet ertoe een bepaald leertraject te volgen.

In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen beweren, is de sanctie in geval van niet-slagen voor het examen niet onevenredig. Het is inherent aan het door de decreetgever uitgewerkte controlemechanisme dat de voortzetting van huisonderwijs wordt uitgesloten, wanneer blijkt dat de doelstellingen van kwalitatief onderwijs onvoldoende werden bereikt.

A.6.1. Het tweede middel is afgeleid uit de schending, door artikel III.20, van artikel 24, § 4, en van artikel 10 van de Grondwet, waarin de gelijke behandeling wordt gewaarborgd. Volgens de verzoekende partijen zijn die grondwetsbepalingen om de volgende redenen geschonden.

De verplichte deelname aan examens houdt in dat minstens de eindtermen aan de leerlingen van huisonderwijs worden opgelegd. Voor de scholen voorziet artikel 147 van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 in de mogelijkheid om van de eindtermen af te wijken. Voor het huisonderwijs daarentegen is in zulk een afwijkingsmogelijkheid niet voorzien.

De examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap van het secundair onderwijs organiseert geen examens voor de gehele eerste graad, maar enkel voor de A-stroom. Voor de B-stroom kan zulks bezwaarlijk, vermits geen eindtermen worden vastgesteld. Dat houdt in dat leerlingen die in de B-stroom thuishoren, nooit verder huisonderwijs kunnen genieten, nadat de decretaal vastgestelde termijn om een getuigschrift of een diploma te behalen is verstreken. Ook voor kinderen die naar het buitengewoon onderwijs zouden gaan, is niet gegarandeerd dat zij huisonderwijs kunnen volgen.

Voor de scholen bestaan geen verplichte centrale toetsen, terwijl voor het huisonderwijs in een verplicht, door de overheid georganiseerd examen wordt voorzien.

In tegenstelling tot de scholen wordt aan het huisonderwijs een resultaatsverplichting opgelegd.

Leerlingen van het huisonderwijs worden over de leerstof van de gehele eerste graad geëxamineerd, terwijl leerlingen van scholen geleidelijk, meestal trimester per trimester, die leerstof kunnen verwerven en erover worden geëxamineerd.

Wanneer een leerling van het huisonderwijs uiterlijk binnen het schooljaar waarin hij de leeftijd van vijftien jaar bereikt, via de examencommissie geen enkel getuigschrift of diploma van secundair onderwijs behaalt, kan hij niet langer huisonderwijs volgen. Leerlingen van scholen daarentegen die niet slagen, kunnen in de school ingeschreven blijven of zelfs huisonderwijs volgen.

Leerlingen van het huisonderwijs hebben maximaal twee kansen om voor het verplichte examen te slagen, terwijl leerlingen van scholen meer dan twee kansen hebben.

A.6.2. De Vlaamse Regering wijst erop dat het volgen van huisonderwijs aanzienlijk verschilt van het volgen van erkend onderwijs, zodat het kwaliteitstoezicht verschillend dient te worden georganiseerd. Aangezien de aanknopingspunten voor het kwaliteitstoezicht in het erkende onderwijs niet aanwezig zijn in het huisonderwijs, heeft de decreetgever een eigen regeling ingesteld door middel van een inspectie en van het verplicht behalen van twee getuigschriften - voor het basisonderwijs en voor het secundair onderwijs - in de loop van een parcours van huisonderwijs. Dat verschil in behandeling is om de volgende redenen niet discriminerend.

De eindtermen worden niet aan de verstrekkers van huisonderwijs opgelegd. De ouders dienen in hun aanvraag enkel aan te geven welke doelen worden nagestreefd. De eindtermen worden noch formeel, noch onrechtstreeks opgelegd via de verplichte deelname aan de examens van de examencommissie. De examencommissie werkt een examenprogramma uit dat verwijst naar de eindtermen, zonder dat er rechtstreeks aan die eindtermen wordt getoetst, zoals dat ook voor het gesubsidieerde en het gefinancierde onderwijs het geval is.

Met betrekking tot de grief dat de examencommissie geen examens voor de B-stroom organiseert, zodat die leerlingen uit het huisonderwijs nooit verder die stroom thuis kunnen volgen, betoogt de Vlaamse Regering dat die grief niet tegen de bestreden bepalingen is gericht, maar tegen de wijze waarop de examencommissie examens organiseert. Overigens kan de examencommissie onmogelijk examens organiseren voor alle structuuronderdelen van het voltijds secundair onderwijs die via het erkende onderwijs kunnen worden gevolgd.

De Vlaamse Regering wijst erop dat in een extra ondersteuning voor kinderen met een leerstoornis wordt voorzien, alsook in de mogelijkheid om vrijstelling van examens van de examencommissie te verkrijgen via een centrum voor leerlingenbegeleiding.

Het is niet onredelijk te oordelen dat een herhaald niet-slagen van een leerplichtige die huisonderwijs volgt, wijst op lacunes in het hem verstrekte onderwijs. In dat geval is het in overeenstemming met het recht van iedere minderjarige op onderwijs en in diens belang, om te voorzien in een verandering van onderwijstype door een verplichte inschrijving in een onderwijsinstelling.

De controle door middel van een examen bij de examencommissie is een beleidskeuze, die een gelijke behandeling van alle leerplichtigen in het huisonderwijs waarborgt. Het feit dat leerplichtigen in het erkende onderwijs niet aan een centrale toets worden onderworpen, maar aan examens binnen de instelling, rekening houdend met de leerplannen, is inherent aan het verschil tussen de beide onderwijsvormen. Bij ontstentenis van een vergelijkbare toetsstructuur in het huisonderwijs, is een examen voor de examencommissie geen onredelijke maatregel om de door de decreetgever nagestreefde doelstelling te bereiken.

Inzake het door de verzoekende partijen aangeklaagde verschil in behandeling met betrekking tot de verplichting voor de leerlingen uit het huisonderwijs zich bij de examencommissie in te schrijven voor een toets over de gehele leerstof, terwijl de leerlingen uit het gesubsidieerde of het gefinancierde onderwijs per semester worden getoetst, betoogt de Vlaamse Regering dat dat verschil niet uit de bestreden bepalingen voortvloeit, maar uit de wijze waarop de examens voor de examencommissie worden georganiseerd.

A.7.1. Het derde middel is afgeleid uit de schending, door artikel III.20, van artikel 24, § 3, van de Grondwet, waarin het recht op onderwijs wordt gewaarborgd. Die grondwetsbepaling wordt door de bestreden bepaling om de volgende redenen geschonden.

Uit de voorgaande uiteenzetting is gebleken dat het bestreden decreet de onderwijskansen van de leerlingen van het huisonderwijs vermindert. De opgelegde leerstof (van de A-stroom), de beperking van de vrijheid een specifiek leertraject te volgen en de resultaatsverplichting bemoeilijken een benadering die aan de noden van de leerling is aangepast, wat juist de sterkte van het huisonderwijs was.

Voorts wordt het recht op onderwijs geschonden doordat niet in een overgangsmaatregel is voorzien. Krachtens artikel III.81 van het decreet van 19 juli 2013 treedt de bestreden bepaling op 1 september 2013 in werking. Een leertraject moet over vele jaren worden ontwikkeld. Een dergelijk traject van lange termijn kan niet op korte termijn worden aangepast. Bijgevolg bestaat het risico dat een leerling van het huisonderwijs (die bijvoorbeeld in 2013 veertien jaar wordt) niet voldoende op het verplichte examen is voorbereid.

Ten slotte, wanneer een leerling van het huisonderwijs niet voor het verplichte examen slaagt en zijn kansen heeft uitgeput, kan hij niet naar de tweede graad van het algemeen secundair, het technisch secundair of het kunstsecundair onderwijs, maar wordt hij naar de B-stroom van de eerste graad of naar het beroepssecundair onderwijs geleid, terwijl zulks misschien niet de juiste richting voor die leerling is.

A.7.2. De Vlaamse Regering herinnert eraan dat de bestreden bepalingen precies zijn ingevoerd om het recht op onderwijs op een voldoende kwalitatief niveau te waarborgen. Er is namelijk gebleken dat er ernstige bezorgdheid bestaat over de slaagkansen van leerplichtigen die huisonderwijs volgen. De bestreden maatregel laat voldoende vrijheid ten aanzien van het pedagogisch project en de deelname aan examens, maar waarborgt ook dat de leerplichtige binnen een redelijke termijn de minimale kwalificaties behaalt die hem in staat moeten stellen om verder onderwijs te volgen of een beroep uit te oefenen.

Er zijn ernstige redenen voorhanden die de decreetgever ervan ontslaan in een overgangsregeling te voorzien, nu hij tekortkomingen in het huisonderwijs heeft vastgesteld, ten gevolge waarvan de leerplichtigen niet het onderwijsniveau halen waarop zij op grond van hun leerrecht aanspraak kunnen maken.

Dat de leerlingen uit het huisonderwijs, in geval van niet-slagen, niet naar de tweede graad van het algemeen secundair onderwijs, van het technisch secundair onderwijs of van het kunstonderwijs kunnen doorstromen, vloeit niet voort uit de bestreden bepalingen, maar uit de algemeen geldende regeling dat leerplichtigen die het getuigschrift van de eerste graad van het secundair onderwijs niet behalen, niet kunnen doorstromen naar de tweede graad in de voormelde onderwijsrichtingen.

In de zaak nr. 5756

A.8. De verzoekende partijen zijn van oordeel dat het bestreden decreet een zeer ruime invulling van het begrip « huisonderwijs » geeft, die onderwijsvorm aan zeer strikte toepassingsvoorwaarden onderwerpt en bijzonder ingrijpende gevolgen aan het niet naleven ervan verbindt. De door de bestreden bepalingen opgelegde verplichtingen - waaronder de plicht tot het jaarlijks afleggen van een « verklaring van huisonderwijs », evenals de plicht om het kind in te schrijven voor deelname aan de examens van de examencommissie met het oog op het behalen van een getuigschrift -, gelden onmiddellijk, zonder enige overgangperiode, vanaf de datum van inwerkingtreding van het decreet. De inwerkingtreding van de bestreden bepalingen is vastgesteld op 1 september 2013. De verzoekende partijen verwijzen, onder meer, naar de kritische bedenkingen die tijdens de parlementaire voorbereiding werden geformuleerd, alsmede naar de kritische adviezen van de Vlaamse Onderwijsraad en van het Kinderrechtencommissariaat. Zij voeren zes middelen aan.

A.9.1. Het eerste middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden bepalingen - inzonderheid door de artikelen II.10 en III.20 -, van artikel 24, § 1, eerste lid, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

De bestreden artikelen II.10 en III.20 voeren de verplichting voor de ouders in om hun leerplichtige kinderen op bepaalde tijdstippen in te schrijven voor de examens van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het behalen van een getuigschrift basisonderwijs en een getuigschrift secundair onderwijs. Wanneer de kinderen daarvoor niet slagen, worden de ouders verplicht die kinderen in het reguliere onderwijs in te schrijven. Aldus wordt de vrijheid van onderwijs, alsmede het recht op keuzevrijheid van de ouders, geschonden.

De ingevoerde beperkingen van het recht op vrijheid van onderwijs en van het vrije keuzerecht van de ouders zijn niet evenredig met het door de decreetgever nagestreefde doel dat volgens de minister van Onderwijs erin bestaat de kwaliteit van het huisonderwijs te waarborgen. In dat verband betogen de verzoekende partijen dat het niet slagen voor de examens van de examencommissie niet noodzakelijk betekent dat het verstrekte onderwijs de leerrechten van het kind onvoldoende waarborgt. Het onderwijs dat door de onderwijsinrichtingen van de verzoekende partijen wordt verstrekt, respecteert ten volle het recht op onderwijs van het kind, ook al haalt het de decretale eindtermen niet. De Vlaamse Gemeenschap lijkt ervan uit te gaan dat zulks niet het geval

is vanwege het loutere feit dat de verzoekende partijen van een andere levensopvatting uitgaan dan degene die binnen de maatschappij als normaal of gemiddeld wordt ervaren. Die zienswijze is fundamenteel in tegenspraak met het gegeven dat het getuigschrift van rabbijn of bedienaar van de eredienst, uitgereikt door het Centraal Israëlitisch Consistorie van België, gelijkwaardig is verklaard met een groot aantal diploma's, vereist om bepaalde functies in het gesubsidieerd onderwijs te kunnen uitoefenen.

In werkelijkheid legt de Vlaamse Gemeenschap onrechtstreeks, via de verplichte deelname aan de examens van de examencommissie, aan de scholen en aan de kinderen uit het joods-orthodoxe onderwijs *de facto* haar eindtermen op. Die scholen worden echter door de Vlaamse Gemeenschap niet gefinancierd, noch gesubsidieerd en kiezen in vele gevallen bewust ervoor om op eigen kracht te varen omdat ze gebruik willen maken van de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid om een eigen specifiek onderwijs in te richten dat op een groot aantal vlakken in verregaande mate afwijkt van het reguliere onderwijs.

Door de deelname aan examens en de verplichte inschrijving in het reguliere onderwijs op te leggen, indien niet tijdig een getuigschrift basisonderwijs of een getuigschrift secundair onderwijs wordt behaald, gaat de decreetgever verder dan noodzakelijk is om het door hem nagestreefde doel te bereiken. Die maatregel is niet noodzakelijk om de kwaliteit van het huisonderwijs te waarborgen, rekening houdende met de reeds bestaande en thans door het bestreden decreet nog versterkte en op de verzoekende onderwijsinstellingen van toepassing zijnde mogelijkheden van de onderwijsinspectie om op te treden, onder meer indien bij twee opeenvolgende controles wordt vastgesteld dat de kwaliteit van het onderwijs manifest niet aan de vastgestelde criteria voldoet.

Ook het nadeel dat de verzoekende partijen van de nieuwe regeling ondervinden, maakt die regeling onevenredig, zelfs contraproductief, ten opzichte van het door de decreetgever nagestreefde doel. Allereerst dienen de betrokken kinderen, doordat zij tot op heden steeds onderwijs volgden dat eigen doelstellingen oplegt die sterk van de decretale eindtermen afwijken, op zeer korte tijd, een examen af te leggen, hetzij om een getuigschrift basisonderwijs te behalen wanneer zij in het schooljaar 2013-2014 elf jaar worden vóór 1 januari 2014, hetzij om een getuigschrift secundair onderwijs te behalen, wanneer ze in het schooljaar 2013-2014 de leeftijd van vijftien jaar bereiken. Daartoe zullen zij een grote inhaalbeweging op studiegebied dienen te maken. Wanneer vervolgens zou blijken dat zij niet voor die examens zouden slagen, zullen zij in het reguliere onderwijs moeten worden ingeschreven, maar de kans is reëel dat zij daar geen volwaardige plaats zouden vinden, noch letterlijk, noch figuurlijk. Vervolgens zijn, voor de betrokken onderwijsinstellingen, de nadelen ook buiten verhouding, vermits hun elke ernstige mogelijkheid wordt ontnomen om onderwijs te verstrekken in de traditie van het joods-orthodoxe geloof. Die scholen dreigen met een leegloop te worden geconfronteerd, vermits te verwachten is dat een grote meerderheid van de leerlingen niet tijdig de vereiste getuigschriften basis- en secundair onderwijs zal behalen. Om die uitstroom te vermijden, zullen zij hun leerprogramma grondig dienen te wijzigen ten koste van de joods-orthodoxe identiteit.

A.9.2 Met verwijzing naar het arrest nr. 107/2009 betoogt de Vlaamse Regering dat de vrijheid van onderwijs niet kan worden opgevat als een vrijheid die onbeperkt en uitsluitend naar het eigen inzicht door de ouders kan worden uitgeoefend. Het belang van het kind bij kwalitatief onderwijs dat hem in staat moet stellen de elementaire kennis en vaardigheden te verwerven die noodzakelijk zijn om een verdere studie aan te vatten of in de maatschappij zelfstandig te kunnen functioneren, primeert op de keuzevrijheid van de ouders.

De rechtspraak van het Grondwettelijk Hof ligt in het verlengde van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. In zijn beslissing in de zaak *Konrad* t. Duitsland van 11 september 2006 verklaarde het Europees Hof een klacht van ouders van minderjarige kinderen die om religieuze redenen weigeren hun kinderen in een erkende onderwijsinstelling in te schrijven, onontvankelijk. Het Hof wees erop dat, in zoverre de keuzes van ouders niet tegen het recht op onderwijs van het kind indruisen, die keuzes dienen te worden geëerbiedigd. Het Europees Hof aanvaardde eveneens dat het recht op onderwijs, door zijn aard zelf, nood heeft aan reglementering door de overheid, waarbij aan de Staten een ruime appreciatiemarge wordt gelaten. Uit de voormelde beslissing volgt dat het Europees Hof zelfs een algemeen verbod op huisonderwijs niet onbestaanbaar acht met artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Het Europees Hof heeft recent zijn rechtspraak bevestigd (*Dojan e.a.* t. Duitsland, 13 september 2011).

De Vlaamse Regering zet vervolgens uiteen waarom de verplichting tot inschrijving bij de examencommissie en tot het slagen voor de examens bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap, geen schending van de onderwijsvrijheid inhoudt.

Het nastreven van een voldoende hoog kwaliteitsniveau in het huisonderwijs is een legitieme doelstelling die de decreetgever vermag en zelfs dient na te streven om het recht op onderwijs van de minderjarige leerplichtige te waarborgen. De toetsing van het bereikte niveau van onderricht door middel van een test is een legitiem middel om die doelstelling te bereiken. De decreetgever is daarbij omzichtig te werk gegaan. De leerplichtigen die huisonderwijs volgen wordt meer tijd gegund dan de kinderen die een normaal schooltraject in het reguliere onderwijs volgen : het getuigschrift van basisonderwijs moet worden behaald in het schooljaar dat de leerplichtige 13 jaar is vóór 1 januari; het behalen van het getuigschrift secundair onderwijs dient te gebeuren in het schooljaar waarin de leerplichtige 15 jaar wordt. De leerplichtigen hebben twee examenkansen. De flexibele organisatie van de examens maakt het mogelijk om in eigen tempo die examens af te leggen. Bovendien heeft de decreetgever voor leerlingen met individuele leermoeilijkheden in de mogelijkheid voorzien om, na contact met een centrum voor leerlingenbegeleiding naar keuze, een vrijstelling voor deelname aan het examen te verkrijgen.

De kritiek dat de Vlaamse Gemeenschap *de facto* haar eindtermen aan de verzoekende partijen zou opleggen, houdt in wezen verband met de wijze waarop de examencommissie de examens voor de leerplichtigen uit het huisonderwijs organiseert, maar kan niet aan de bestreden bepalingen worden toegeschreven, zodat het middel in die mate niet ontvankelijk is. Overigens heeft de verplichte deelname aan examens van de examencommissie niet tot gevolg dat de verstrekkers van privéonderwijs worden verplicht om, via het volgen van welbepaalde leerplannen die tot eindtermen leiden, enkel nog een welbepaalde inhoud aan te bieden die identiek is aan die in het erkende, gefinancierde of gesubsidieerde onderwijs.

Het bestreden decreet is geenszins tegen onderwijsprojecten met een uitgesproken confessionele inslag gericht. Evenwel is de keuzevrijheid van de ouders om hun leerplichtige kinderen onderwijs te laten volgen dat met hun religieuze en pedagogische inzichten overeenstemt niet onbeperkt en kunnen de verstrekkers van een dergelijk privéonderwijs evenmin volhouden dat zij te allen tijde enkel een daarmee corresponderende vorm van onderwijs moeten kunnen aanbieden. Bijgevolg vormt de feitelijke noodzaak om eventueel het geboden onderricht bij te sturen, zodat de kans op slagen voor de examencommissie kan worden gevrijwaard, geen schending van de onderwijsvrijheid van de onderwijsverstrekkers of van de keuzevrijheid van de ouders. Bovendien tonen de verzoekende partijen niet aan dat een dergelijke aanpassing niet haalbaar zou zijn.

In zoverre wordt aangevoerd dat de bestreden maatregel verder gaat dan voor het bereiken van het nagestreefde doel noodzakelijk is, is het middel niet ontvankelijk, in zoverre aldus de keuze van decreetgever om een bepaalde techniek te hanteren om de kwaliteit van het huisonderwijs te meten, wordt bekritiseerd. Het komt evenwel de decreetgever toe om zelf te bepalen welke middelen hij wenst in te zetten om een bepaald beleidsdoel te realiseren.

A.10.1. Het tweede middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden bepalingen - inzonderheid door de artikelen II.10 en III.20 -, van artikel 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Ook ten aanzien van het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven dient te worden geoordeeld dat de beperking ervan buiten elke redelijke verhouding staat tot de belangen die de Vlaamse Gemeenschap beoogt te beschermen. Aan die belangen kan perfect met minder verregaande middelen worden tegemoetgekomen en het was niet noodzakelijk om een deelname aan een examen met het oog op het behalen van een getuigschrift basisonderwijs respectievelijk secundair onderwijs op te leggen, noch om bij het niet-tijdig behalen ervan, in de verplichting te voorzien om de betrokken kinderen in het reguliere onderwijs in te schrijven. Het bestreden decreet schendt bijgevolg het recht op eerbiediging van het privé- en het gezinsleven, dat grondwettelijk en verdragsrechtelijk is gewaarborgd.

A.10.2. De Vlaamse Regering verwijst naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarin dat Hof heeft geoordeeld dat het recht op onderwijs, gewaarborgd bij artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, en het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven, met elkaar zijn verbonden. Het recht op onderwijs dient in het licht van artikel 8 van dat Verdrag te worden geïnterpreteerd.

Door de bestreden bepalingen aan te nemen, heeft de decreetgever zich geenszins gemengd in de religieuze opvoeding die de privéscholen of de ouders aan de leerplichtigen willen verstrekken. Die bepalingen verplichten de privéscholen niet de religieuze en de pedagogische inspiratie op te geven die hun onderricht kenmerkt, noch ontzeggen het de ouders het recht om hun kinderen onderwijs te laten volgen in de lijn met hun religieuze en culturele traditie. Het feit dat de leerplichtigen die het getuigschrift niet behalen, in het reguliere onderwijs

dienen te worden ingeschreven, is evenmin een onverantwoorde inmenging in het privéleven. Die leerplichtigen kunnen desgewenst onderwijs in een erkende Joodse school volgen en bijgevolg de Joodse traditie in hun opvoeding voortzetten. Zij kunnen tevens het reguliere onderwijs met individueel of collectief huisonderwijs aanvullen.

A.11. Het derde middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden bepalingen, van de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met het rechtszekerheids-, vertrouwens- en zorgvuldigheidsbeginsel en al dan niet in samenhang gelezen met de rechten van kind, zoals gewaarborgd bij artikel 22*bis* van de Grondwet en bij de artikel 3, lid 1, 14 en 27, leden 2 en 3, van het Verdrag inzake de rechten van het kind. Het middel omvat vier onderdelen.

A.12.1. In een eerste onderdeel voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet. Door in artikel II.1, 1°, (basisonderwijs) en in artikel III.2, 1°, (secundair onderwijs) de definitie van de term « huisonderwijs » uitdrukkelijk uit te breiden tot privéscholen die door de Vlaamse Gemeenschap niet erkend, niet gesubsidieerd en niet gefinancierd zijn, behandelt de decreetgever de ouders en de leerplichtige kinderen die ervoor kozen om thuis zelf onderwijs te verstrekken respectievelijk te volgen om aan de leerplicht te voldoen, op dezelfde wijze als de ouders die hun kinderen in de erkende, gesubsidieerde of gefinancierde scholen inschrijven of als de leerplichtige kinderen die zulke scholen bezoeken. Aldus schendt de decreetgever de grondwettelijk aan hem opgelegde verplichting om rekening te houden met de objectieve verschillen, waaronder de eigen karakteristieken van iedere inrichtende macht, die een eigen behandeling verantwoorden. Voor de gelijke behandeling van nochtans fundamenteel verschillende situaties van, enerzijds, het individueel huisonderwijs in de strikte zin van het woord en, anderzijds, het onderwijs in een privéschool, bestaat geen objectieve verantwoording. Het wezenlijke verschil tussen, enerzijds, de categorie van leerlingen, ouders en onderwijsinstellingen waartoe de verzoekende partijen behoren, namelijk het niet-officiële « collectieve » onderwijs, en, anderzijds, de categorie van leerlingen en ouders die individueel huisonderwijs volgen respectievelijk verstrekken, wordt nog versterkt wanneer blijkt dat de leerlingen, ouders en onderwijsinstellingen van de eerstvermelde categorie hun keuze baseren op religieuze of levensbeschouwelijke gronden en al heel hun leven onderwijs volgden, organiseerden of lieten volgen dat sterk afwijkt van de algemene eindtermen van de Vlaamse Gemeenschap, terwijl dat bij ouders en leerlingen van de tweede categorie niet het geval is. Voor het ontbreken van een onderscheiden behandeling van die twee categorieën bestaat geen redelijke verantwoording.

A.12.2. Volgens de Vlaamse Regering gaan de verzoekende partijen ten onrechte ervan uit dat het individuele huisonderwijs en het collectieve huisonderwijs dermate verschillend zijn dat zij op verschillende wijze zouden dienen te worden behandeld. De decreetgever heeft als huisonderwijs aangemerkt het feit het onderwijs buiten het gereguleerde kader van de onderwijswetgeving wordt verstrekt en dus niet is gebonden aan de opbouw, de indeling en de leerplannen die het reguliere onderwijs kenmerken. De decreetgever vermocht dan ook, zonder het gelijkheidsbeginsel te schenden, alle vormen van huisonderwijs op dezelfde wijze te behandelen. Overigens is een gelijke behandeling van alle vormen van huisonderwijs niet discriminerend, vermits de decreetgever met de bestreden maatregel de kwaliteit van het huisonderwijs beoogde te waarborgen, zoals de Vlaamse Regering eerder heeft uiteengezet.

A.13.1. In een tweede onderdeel voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet. Uit de artikelen II.10 en III.20 volgt dat de decretale eindtermen onrechtstreeks aan de scholen van het huisonderwijs worden opgelegd. De scholen uit het reguliere onderwijs beschikken over de mogelijkheid om een afwijking van die eindtermen te vragen (artikel 44*bis* van het decreet basisonderwijs en artikel 147 van de Codex Secundair Onderwijs). De privéscholen die « collectief huisonderwijs » verstrekken, beschikken niet over die mogelijkheid. Dat verschil in behandeling is niet redelijk verantwoord. De door de decreetgever beoogde doelstellingen - de zorg voor de kwaliteit van het huisonderwijs en het waarborgen van het recht op onderwijs van elk kind - verantwoordt niet dat de scholen uit het reguliere onderwijs wel en die uit het huisonderwijs niet zouden beschikken over een procedure waarbij van de eindtermen kan worden afgeweken.

A.13.2. Met verwijzing naar wat zij omtrent het eerste middel heeft uiteengezet, betoogt de Vlaamse Regering dat de eindtermen als zodanig noch rechtstreeks, noch onrechtstreeks aan de verstrekkers van huisonderwijs worden opgelegd.

A.14.1. In een derde onderdeel betogen de verzoekende partijen dat de decreetgever het vertrouwensbeginsel, het rechtszekerheidsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel manifest heeft geschonden. De bepalingen die het huisonderwijs fundamenteel hervormen, zijn zonder het nodige voorafgaande overleg met de sector van het huisonderwijs tot stand gekomen. Voorts werd pas op 23 augustus 2013, amper één week vóór

het begin van het nieuwe schooljaar, door het ministerie van Onderwijs een brief aan de ouders verzonden waarmee zij werden ingelicht over de inwerkingtreding van de nieuwe regels op 1 september 2013. Er bestaat geen redelijke verantwoording voor het niet voorzien in een overgangperiode. De verzoekende partijen kunnen zich onmogelijk tijdig aan de nieuwe regels aanpassen. Enerzijds, is het voor de betrokken onderwijsinstellingen praktisch onmogelijk om hun actuele leerplan volledig te herzien, opdat alle leerlingen die vóór het einde van het lopende schooljaar een examen bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap zullen moeten afleggen, in staat zijn om te slagen. Anderzijds, is het voor de betrokken kinderen praktisch onmogelijk, gelet op de specifieke en van de eindtermen afwijkende vorm van onderwijs, om zich dermate om te scholen dat zij de examens tijdig en met vrucht zouden kunnen afleggen. Door met onmiddellijke ingang en zonder enige overgangperiode te voorzien in een verplichte indiening van een verklaring van huisonderwijs, een verplichte deelname aan examens van de examencommissie en een verplichte inschrijving in het reguliere onderwijs, wanneer de betrokken leerlingen niet tijdig voor die examens slagen, schendt het decreet de legitieme verwachtingen van de verzoekende partijen.

A.14.2. De Vlaamse Regering is van oordeel dat een schending van het rechtszekerheids-, het vertrouwens- en het zorgvuldigheidsbeginsel enkel in samenhang met een schending van het gelijkheidsbeginsel kan worden aangevoerd. De verzoekende partijen geven evenwel niet aan in vergelijking met welke andere categorie van leerplichtigen, ouders en onderwijsverstrekkers zij verschillend zouden worden behandeld.

Een vernietiging van de artikelen II.45 en III.81 van het bestreden decreet, die de inwerkingtreding van de bepalingen betreffende de inschrijving bij de examencommissie en het behalen van een getuigschrift op 1 september 2013 vaststellen, zal enkel tot gevolg hebben dat die bepalingen in werking zullen treden tien dagen na de bekendmaking van het decreet in het *Belgisch Staatsblad* van 27 augustus 2013.

Het derde onderdeel is enkel gericht tegen de ontstentenis van een overgangsmaatregel, die erin zou voorzien dat leerlingen die in het schooljaar 2013-2014 nog niet de leeftijd van 11 of 15 jaar hebben bereikt, niet aan de registratie- en examenverplichtingen zouden worden onderworpen. Te dezen zijn echter ernstige redenen voorhanden die het ontbreken van een overgangsregeling verantwoorden : de decreetgever heeft tekortkomingen in het huisonderwijs vastgesteld, die de leerplichtigen beletten het onderwijsniveau te halen waarop zij ingevolge hun leerrecht aanspraak kunnen maken. De bestreden maatregelen zijn evenredig : de leerplichtigen die in het schooljaar 2013-2014 de leeftijd van 11 jaar bereiken, dienen zich weliswaar te registreren, maar dienen pas in het jaar waarin zij 13 jaar worden, het getuigschrift basisonderwijs te behalen; de leerplichtigen op het niveau van het secundair onderwijs dienen een getuigschrift van secundair onderwijs, en dus minstens dat van de eerste graad, te behalen in het jaar dat zij 15 jaar worden. Het is niet onredelijk te verwachten dat de ouders en de onderwijsverstrekkers in de loop van het schooljaar 2013-2014 de nodige maatregelen nemen om die leerlingen op de examens voor te bereiden, temeer daar zij ervan op de hoogte waren of hadden moeten zijn dat het beleid inzake huisonderwijs door de Vlaamse overheid zou worden verstrengd. Een dergelijke per definitie tijdelijke geïntensifieerde begeleiding staat een voortzetting van een religieus geïnspireerd onderwijs niet in de weg.

A.15.1. In een vierde onderdeel voeren de verzoekende partijen de schending aan van het gelijkheidsbeginsel, in samenhang gelezen met artikel 22bis van de Grondwet en met het Verdrag inzake de rechten van het kind. De bestreden regeling schendt het recht van de betrokken kinderen om, met eerbiediging van hun religieuze overtuigingen, mede inspraak te hebben over hun eigen onderwijssituatie. Op geen enkel ogenblik wordt naar de eigen mening en wensen van de betrokken kinderen gepeild. Zonder enige mogelijkheid tot afwijking of modulering van de regeling – naar gelang van de persoonlijke en de individuele behoeften van de betrokken kinderen - zullen die kinderen plots worden gedwongen om hun eigen religieus gericht onderwijs stop te zetten. Tevens houdt de bestreden regeling een ernstige en onnodige inbreuk in op het basisprincipe dat de ouders, en niet de Staat, in eerste instantie de primaire verantwoordelijkheid (en het recht) hebben om te beslissen over het welzijn en de opvoeding van hun kinderen.

A.15.2. De Vlaamse Regering is van oordeel dat uit het Verdrag inzake de rechten van het kind niet kan worden afgeleid dat het eigen belang van het kind en de wensen van de ouders doorslaggevend zouden zijn met betrekking tot het onderwijsbeleid dat ten aanzien van minderjarigen wordt gevoerd. De vrijheid van gedachte, van geweten en van godsdienst verhindert niet dat de Staat maatregelen neemt om de onderwijsdoelstellingen te verwezenlijken die in de artikelen 28 en 29 van het Verdrag inzake de rechten van het kind zijn vervat. De Staten hebben krachtens artikel 4 van dat Verdrag de plicht om alle nodige, bestuurlijke en andere maatregelen te nemen om het recht op onderwijs te verwezenlijken. Zoals eerder werd uiteengezet, wordt het recht op onderwijs precies door de bestreden maatregelen gewaarborgd.

A.16.1. Het vierde middel is afgeleid uit de schending van de vrijheid van eredienst en van meningsuiting. Volgens de verzoekende partijen schenden de bestreden bepalingen artikel 19 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 24, § 3, van de Grondwet, met de artikelen 9 en 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat Verdrag, met artikel 18 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met artikel 14 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.

Volgens het middel zijn de rechten van de ouders en van de kinderen om hun godsdienst volgens het joods-orthodoxe geloof te belijden, geschonden, doordat de bestreden regeling de verplichting oplegt om, enerzijds, de betrokken kinderen voor deelname aan de examens van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap in te schrijven en, anderzijds, hen in een school van het reguliere onderwijsnet in te schrijven, indien zij niet binnen het vooropgestelde tijds kader voor die examens zouden slagen. In hoofde van de verzoekende vzw's wordt het recht geschonden om de schoolgaande kinderen van de joods-orthodoxe leefgemeenschap voor te bereiden op een leven als gelovige, joods-orthodoxe Jood. De verzoekende partijen benadrukken dat de huidige zaak daarin fundamenteel verschilt van de zaken waarover het Hof zich bij zijn arresten nrs. 107/2009 en 168/2009 heeft uitgesproken.

Allereerst moeten de bestreden normen worden getoetst met verwijzing naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat meermaals het universele belang van de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst heeft beklemtoond en de godsdienstvrijheid van minderjarigen heeft erkend. Artikel 9.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 18, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten geven een ruime omschrijving van de wijze waarop iemand zijn godsdienst of overtuiging kan belijden: beschermd worden de eredienst, alsook het onderwijzen ervan, de praktische toepassing ervan, alsook het onderhouden van de geboden en van de voorschriften. Zoals de meeste mensenrechten, is ook de vrijheid om een godsdienst of een overtuiging te belijden, niet absoluut: artikel 9.2 van het voormelde Europees Verdrag, artikel 18, lid 3, van het voormelde Internationaal Verdrag en artikel 14, lid 3, van het Kinderrechtenverdrag erkennen dat het noodzakelijk kan zijn om in een democratische samenleving, waar verschillende godsdiensten tezelfdertijd binnen een zelfde bevolkingsgroep voorkomen, beperkingen aan die vrijheid te stellen. Het doel van die beperkingen bestaat erin de belangen van verschillende groepen met elkaar te verzoenen en te waarborgen dat de overtuigingen van eenieder worden gerespecteerd. De verzoekende partijen merken daarbij op dat de gestrengheid - de « toetsingsintensiteit » - van de criteria waarin het voormelde artikel 9.2 van het Europees Verdrag voorziet, hoger moet liggen dan doorgaans het geval is, vermits de bestreden bepalingen op een grondrecht ingrijpen.

Vervolgens verwijzen de verzoekende partijen naar de rechtspraak inzake de godsdienstvrijheid en het privéonderwijs, meer bepaald naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en naar het arrest van het *Supreme Court* van de Verenigde Staten in de zaak *Wisconsin t. Yoder*.

De rechtspraak van het Europees Hof betreffende « het recht van ouders om zich van die opvoeding en van dat onderwijs ter verzekeren, die overeenstemmen met hun eigen godsdienstige en filosofische overtuigingen » (artikel 2 van het voormelde Eerste Aanvullend Protocol) en de mogelijkheid voor de ouders om in dat kader al dan niet op privéonderwijs een beroep te doen of om zelf huisonderwijs in te richten, heeft zich nagenoeg exclusief ontwikkeld na diverse beroepen die door ouders werden ingesteld tegen Zweden en Duitsland, landen waar een schoolplicht bestaat en waar de inrichting van privéonderwijs wordt ontmoedigd of zelfs wordt verboden. In die zaken heeft het Europees Hof geweigerd om in te gaan tegen de geldende grondwettelijke tradities van de betrokken landen en heeft het een verlaagde toetsingsintensiteit gehanteerd bij de beoordeling van de proportionaliteit van de Zweedse en Duitse bepalingen (EHRM, 11 september 2006, *Konrad t. Duitsland*; 13 september 2011, *Dojan e.a. t. Duitsland*). De beoordelingsmarge die aldus door het Europees Hof aan de verdragssluitende partijen wordt gelaten, kan evenwel te dezen niet zonder meer naar het nationale niveau worden getransponeerd. Wanneer de nationale rechter zich al te zeer zou spiegelen aan de Europese rechtspraak waarin slechts marginaal wordt getoetst, bestaat het gevaar dat de Europese minimumnorm tot algemene standaard zou worden verheven en dat de eigen grondrechten die een ruimere bescherming bieden, onder druk zouden komen te staan.

Vermits de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de voorliggende zaak geen dienstige leidraad biedt, is het nuttig om aanknopingspunten te zoeken bij de rechtspraak van buitenlandse rechtscolleges die wel reeds, in het kader van een volle toetsing, uitspraak in die materie hebben gedaan. In dat verband citeren de verzoekende partijen uitgebreid uit het arrest van het *Supreme Court* in de zaak *Wisconsin t. Yoder*. In die zaak diende het *Supreme Court* uitspraak te doen over de vraag of kinderen van de religieuze *Amish*-minderheid verplicht konden worden geïntegreerd in het onderwijssysteem dan wel of de *Amish* het recht

hadden om hun kinderen, overeenkomstig hun eeuwenoude religieuze overtuiging en tradities, binnen hun eigen gemeenschap te onderwijzen.

Volgens de verzoekende partijen gelden de overwegingen en de beginselen die in dat arrest van het *Supreme Court* werden uiteengezet te dezen onverkort.

De bestreden regeling - inzonderheid de artikelen II.10 en III.20 - dwingt de ouders en de kinderen ertoe in voorkomend geval te kiezen voor een onderwijsinstelling van het reguliere onderwijs. De verplichting voor de kinderen tot deelname aan de examens van de examencommissie is reeds een ernstige beperking die het thans door de kinderen gevolgde religieuze onderwijs kan stopzetten. Immers, de specifieke vorm van onderwijs, conform de tradities van het joods-orthodoxe geloof, vereist grote inspanningen, gelet op het zeer zware lesprogramma. Bovendien zullen de betrokken kinderen, in het bijzonder zij die de in het decreet vastgestelde leeftijden bereiken, zich zeer intensief moeten voorbereiden om enige kans van slagen voor de aan hen opgelegde examens te hebben. Daaruit volgt dat de betrokken kinderen niet langer in de eeuwenoude gevestigde tradities van hun cultuur kunnen worden onderwezen, zodat het voor hen nagenoeg onmogelijk wordt gemaakt om dat geloof te belijden. Tegelijk wordt - in subsidiaire orde - ook de vrije meningsuiting van de betrokkenen geschonden : de uitoefening van het recht om de levensopvattingen te verkondigen en over te dragen die thans in de Joodse onderwijsinstellingen worden verkondigd en overgedragen, wordt ernstig bemoeilijkt, zo niet onmogelijk gemaakt.

De bestreden regeling is tevens onvoldoende voorzienbaar. De verzoekende partijen verkeren in de onmogelijkheid om hun gedragingen tijdig aan te passen wegens de hoge vereisten van het bestreden decreet en zij zullen de bijzonder zware sanctie, namelijk een gedwongen integratie in het reguliere onderwijs, aldus niet kunnen vermijden. De bestreden bepalingen zijn immers op 1 september 2013 in werking getreden, dus minder dan een week na de bekendmaking van het decreet in het *Belgisch Staatsblad* op 27 augustus 2013. Bovendien dienen de Joodse kinderen die reeds de leeftijd van elf of vijftien jaar hebben bereikt, onmiddellijk te worden ingeschreven voor deelname aan het examen van de examencommissie.

De bestreden regeling is niet ingegeven door een dringende maatschappelijke behoefte in een democratische samenleving. Er valt niet in te zien hoe het religieuze onderricht van de verzoekende partijen en hun wens om zo hun eeuwenoude levenswijze en tradities te bestendigen, zou ingaan tegen de openbare orde, gezondheid of zedelijkheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Ten slotte zijn de bestreden bepalingen niet nuttig om het door de decreetgever nagestreefde doel te bereiken, gaan veel verder dan nodig is om dat doel te bereiken en zijn er onevenredig mee. In dat verband verwijzen de verzoekende partijen naar hetgeen zij bij de bespreking van het eerste, het tweede en het derde middel hebben uiteengezet.

A.16.2. Naar analogie met wat zij omtrent de schending van het recht op privéleven heeft uiteengezet, wijst de Vlaamse Regering erop dat volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een verband bestaat tussen het recht op onderwijs en het recht op godsdienst- en gewetensvrijheid.

In hoofdorde betoogt de Vlaamse Regering dat de verplichte registratie voor de examens bij de examencommissie en de verplichte inschrijving in het reguliere erkende, gefinancierde of gesubsidieerde onderwijs, bij niet-slagen, de vrijheid van geweten, godsdienst en gedachte niet rechtstreeks raken. De decreetgever verplicht de verzoekende partijen niet om hun levensbeschouwing op enigerlei wijze aan te passen of het onderricht daaromtrent te herzien. In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen beweren, worden zij evenmin op onrechtstreekse wijze geraakt. In dat verband wijst de Vlaamse Regering nogmaals erop dat niet wordt getoetst aan de leerplannen die in het reguliere onderwijs bestaan. Zo wordt niet voorzien in een toetsing van de godsdienstige opvoeding, de plastische opvoeding, de lichamelijke opvoeding, de ICT-kwalificaties en de algemene kwalificaties die onder de algemene vakoverschrijdende eindtermen vallen. Overigens leveren de verzoekende partijen niet het bewijs dat de godsdienstvrijheid op indirecte wijze zou worden geraakt omdat een overdracht van de religieuze traditie onmogelijk zou zijn geworden.

In ondergeschikte orde is de Vlaamse Regering van oordeel dat de bestreden maatregelen niet onevenredig zijn. Zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft aangegeven, hebben de wensen van de ouders, van de leerplachtigen en van de onderwijsverstrekkers om het onderwijs naar eigen inzicht (met inbegrip van een religieus-filosofisch inzicht) te laten verlopen, geen voorrang op de bekommernis van de overheid om het recht op onderwijs van kinderen te waarborgen zodat zij in de samenleving kunnen participeren. De eventuele verplichting voor de privéscholen om hun programma's enigszins aan te passen aan de noden om hun leerlingen

op de examens voor te bereiden, is geen onevenredige maatregel om het nagestreefde kwaliteitsdoel van de decreetgever te bereiken.

De uitspraak van het *Supreme Court* in de zaak *Wisconsin t. Yoder* die door de verzoekende partijen wordt aangevoerd, is voor de Belgische context niet relevant. In die zaak werd geen uitspraak gedaan over de thans voorliggende essentiële kwestie, namelijk de vraag of de godsdienstvrijheid verhindert de overheid een kwaliteitsvolle basisopleiding te willen verlenen. Bovendien is de vrijheid van godsdienst in de Verenigde Staten een meer absoluut recht en kent de Amerikaanse Grondwet niet de vrijheid van onderwijs, met inbegrip van het recht op onderwijs voor de leerplichtige.

A.17.1. Het vijfde middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden bepalingen - inzonderheid door de artikelen II.10 en III.20 -, van artikel 27 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Door aan de ouders van de leerlingen die een privéschool bezoeken, de verplichting op te leggen hun kinderen in een erkende, gesubsidieerde of door de overheid gefinancierde onderwijsinstelling in te schrijven, wanneer die kinderen niet tijdig een getuigschrift basisonderwijs respectievelijk secundair onderwijs behalen, schenden de bestreden normen de vrijheid van vereniging : de verwezenlijking van het maatschappelijk doel van de verzoekende verenigingen wordt onmogelijk gemaakt, minstens zeer ernstig bemoeilijkt. Voor die inperking van het recht op vrijheid van vereniging bestaat geen redelijke verantwoording, aangezien een dergelijke inperking in een democratische samenleving niet noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten.

A.17.2. Volgens de Vlaamse Regering houdt de vrijheid van vereniging niet de verplichting voor de overheid in om een kader te creëren dat ertoe strekt de verrichting van de activiteiten van de verzoekende verenigingen te waarborgen. Elk beleid zou alsdan onmogelijk worden. De overheid is niet ertoe verplicht de onderwijswetgeving zo te organiseren dat private verstrekkers van onderwijs buiten het reguliere onderwijskader ongestoord en naar hun eigen inzicht onderwijsactiviteiten kunnen ontwikkelen. Overigens verhinderen de bestreden bepalingen niet dat de privéscholen van de verzoekende partijen verder activiteiten kunnen ontplooiën, zowel in een schoolse als in een naschoolse context.

A.18.1. Het zesde middel is afgeleid uit de schending van artikel 23, derde lid, 5°, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 27 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

Door aan de ouders van de leerlingen die een privéschool bezoeken, de verplichting op te leggen hun kinderen in te schrijven voor de examens van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap en hen in te schrijven in een erkende, gesubsidieerde of door de overheid gefinancierde onderwijsinstelling, wanneer die kinderen niet tijdig een getuigschrift basisonderwijs respectievelijk secundair onderwijs behalen, tast de bestreden regeling het grondwettelijk gewaarborgde recht van de verzoekende partijen op culturele en maatschappelijke ontplooiing aan (artikel 23, derde lid, 5°, van de Grondwet). Een soortgelijk recht wordt door artikel 27 van het voormelde Internationaal Verdrag specifiek gewaarborgd aan bepaalde minderheden, onder andere godsdienstige minderheden. De verplichting van de Staat is hier negatief geformuleerd : aan die minderheden mag niet het recht worden ontzegd om hun eigen cultuur en godsdienst te beleven en te belijden, in gemeenschap met de andere leden van hun groep. Voor de schending, door het bestreden decreet, van de voormelde toetsingsnormen bestaat geen redelijke verantwoording.

A.18.2. De Vlaamse Regering verwijst naar hetgeen zij bij de bespreking van het vierde middel heeft uiteengezet. De bestreden maatregelen hebben niet tot gevolg dat de eigenheid van de joods-orthodoxe gemeenschap wordt aangetast. Het blijft mogelijk om, mits aanpassing van het programma, kwaliteitsvol onderwijs te combineren met religieus geïnspireerd onderricht waarin de culturele aspecten van die gemeenschap aan bod komen. Overigens bewijzen de verzoekende partijen niet dat die combinatie onmogelijk zou zijn.

Ten aanzien van het risico op een moeilijk te herstellen ernstig nadeel

In de zaak nr. 5746

A.19.1. Wat het risico op een moeilijk te herstellen ernstig nadeel betreft, wijzen de verzoekende partijen erop dat hun jongste zoon, die huisonderwijs volgt, op 9 november 2013 veertien jaar is geworden. Om

verschillende redenen - onder meer het aangepaste leertraject dat werd gevolgd - besloten zij hun zoon nog niet te laten deelnemen aan examens voor het behalen van het getuigschrift basisonderwijs. De inspectie heeft zich daar niet negatief over uitgelaten. De bestreden regeling legt hem voortaan op zeer korte termijn de verplichting op om aan examens voor het behalen van een getuigschrift secundair onderwijs deel te nemen. Die verplichting is bijzonder zwaar. Het risico is groot dat het examen te vroeg komt en dat het kind daarvoor niet slaagt. Dergelijke gevolgen zijn ernstig en moeilijk herstelbaar. De ouders hebben nog steeds de intentie een traject af te leggen dat op het algemeen secundair of op het kunstsecundair onderwijs is afgestemd. Dat is ook de wens van hun zoon, die het zeer onrechtvaardig zou vinden dat traject te moeten stopzetten en niet langer huisonderwijs te kunnen volgen. De belangen van de leerlingen van het huisonderwijs die op korte termijn en zonder overgangsregeling, aan verplichte examens worden onderworpen, kunnen ernstig en blijvend worden geschaad. Aangezien het studietraject in het geding is, is het nadeel ernstig en moeilijk herstelbaar.

A.19.2. Volgens de Vlaamse Regering is het aangevoerde nadeel geen persoonlijk nadeel, maar een nadeel dat hun zoon zou ondergaan indien hij niet slaagt voor het examen voor de eerste graad van het secundair onderwijs. Bovendien gaat het om een hypothetisch nadeel dat afhankelijk is van het al dan niet slagen van hun zoon. Het examen zal pas plaatshebben op het einde van het schooljaar 2014-2015, het schooljaar waarin hun zoon de leeftijd van 15 jaar bereikt. In de hypothese dat hij de examens pas in 2015 aflegt, beschikt hij nog over 18 maanden om zich daarop voor te bereiden. Voorts tonen de verzoekende partijen volgens de Vlaamse Regering niet aan dat het nadeel door een eventuele vernietiging niet zou kunnen worden hersteld.

In de zaak nr. 5756

A.20.1. Het nadeel is ernstig en er bestaat een reëel risico dat het zich zal voordoen. De bestreden artikelen II.10 en III.20 houden de verplichting in voor de ouders om hun leerplichtige kinderen vóór een bepaalde datum in te schrijven voor deelname aan het examen van de examencommissie. Kinderen die de leeftijd van elf jaar bereiken in een bepaald schooljaar vóór 1 januari moeten uiterlijk in dat schooljaar zijn ingeschreven. Zij moeten uiterlijk in het schooljaar waarin zij dertien jaar worden vóór 1 januari het getuigschrift basisonderwijs hebben behaald. Zij hebben maximaal één herkansing. Een derde poging is niet meer mogelijk, ook al is de uiterste datum voor het behalen van het getuigschrift nog niet verstreken. Kinderen die de leeftijd van 15 jaar bereiken in een bepaald schooljaar moeten uiterlijk gedurende dat schooljaar een getuigschrift secundair onderwijs hebben behaald door deelname aan het examen van de examencommissie. Ook zij beschikken maximaal over één herkansing. Ook voor hen geldt dat zij geen recht op een derde poging hebben. Als sanctie op het niet of niet-tijdig behalen van het getuigschrift basisonderwijs respectievelijk secundair onderwijs geldt dat de betrokken kinderen in een door de overheid erkende, gefinancierde of gesubsidieerde instelling moeten worden ingeschreven. De poort naar het volgen van onderwijs in een van de door de verzoekende verenigingen ingerichte onderwijsinstellingen zou voor hen aldus definitief worden gesloten. De kans dat de kinderen niet of niet-tijdig zouden slagen is zeer reëel: het onderwijs dat de betrokken kinderen thans volgen, wijkt in belangrijke mate af van de eindtermen en de tijd die hun wordt gegund om een inhaalbeweging te maken is veel te kort. In het bijzonder gelet op het gebrek aan enige overgangsmaatregel zullen de termijnen binnen welke de voormelde getuigschriften moeten worden behaald, in de meeste gevallen onhaalbaar blijken. Daarbij komt dat de verzoekende partijen pas zeer laat over de nieuwe regelgeving werden ingelicht, namelijk op 23 augustus 2013, met andere woorden amper een week vóór het begin van het nieuwe schooljaar, waarop die regelgeving onmiddellijk van toepassing werd, zijnde op 1 september 2013. Het zeer ernstige nadeel dat de betrokken ouders en kinderen dreigen te ondervinden, tast ook de verzoekende verenigingen aan, die op korte termijn met een leegloop dreigen te worden geconfronteerd, waardoor zij definitief hun deuren zouden moeten sluiten.

Het nadeel is niet of slechts zeer moeilijk herstelbaar. Indien de betrokken ouders worden verplicht om hun kinderen in een school van het reguliere onderwijs in te schrijven, gesteld dat daarin voldoende plaatsen beschikbaar zouden zijn, houdt zulks in dat hun schooljaar - en in elk geval de tot dan toe volgens een bepaald stamien gevolgde schoolloopbaan - zal worden onderbroken. Bij zijn arrest nr. 32/97 van 27 mei 1997 heeft het Hof, in soortgelijke omstandigheden, het bestaan van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel aangenomen en de schorsing uitgesproken. Ook het nadeel voor de betrokken Joodse scholen zou achteraf nog moeilijk te herstellen zijn, met name de organisatorische problemen die gepaard zouden gaan met de massale uitstroom van leerlingen van welbepaalde leeftijdscategorieën, alsook met de massale terugkeer van die leerlingen na een eventuele vernietiging van de bestreden bepalingen.

Het nadeel vertoont tevens een onmiddellijk karakter, vermits het met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid reeds zal zijn verwezenlijkt, vooraleer het Hof zich over het beroep tot vernietiging van de bestreden bepalingen zal hebben uitgesproken. In afwachting van een uitspraak ten gronde, zou de schorsing van de bestreden bepalingen de voormelde nadelen wegnemen.

A.20.2. De Vlaamse Regering is van oordeel dat het aangevoerde nadeel louter hypothetisch is en dat het niet rechtstreeks uit de inwerkingtreding van de bestreden bepalingen voortvloeit, maar afhankelijk is van het al dan niet slagen voor het examen. Bovendien kan slechts één van de verzoekende ouders met het aangevoerde nadeel worden geconfronteerd, gelet op de leeftijd van hun kinderen. Wat het niveau basisonderwijs betreft, zal het beweerde nadeel zich pas bij het niet-behalen van het getuigschrift basisonderwijs in het schooljaar 2015-2016 kunnen voordoen. Op dat ogenblik zal het Hof over het vernietigingsberoep reeds uitspraak hebben gedaan. Wat het niveau secundair onderwijs betreft, zou het aangevoerde nadeel zich volgens de Vlaamse Regering enkel kunnen voordoen ten aanzien van leerplichtigen die geboren zijn tussen 1 september 1998 en 31 augustus 1999 en die in het schooljaar 2013-2014 de leeftijd van 15 jaar zullen bereiken. Slechts één van de verzoekende partijen heeft een leerplichtige dochter die in dat geval is. Maar ook in haar geval is het niet-slagen voor het examen een louter hypothetisch nadeel. En indien de betrokken leerplichtige niet zou slagen, kan zij haar onderwijs voortzetten, desgewenst in een erkende Joodse school in Antwerpen, en dat onderwijs aanvullen met huisonderwijs bij één van de privé scholen van de verzoekende verenigingen. Overigens zal, in geval van vernietiging, het verblijf in het reguliere onderwijs van zeer korte duur zijn; een terugkeer naar het privéonderwijs blijft daarna mogelijk. Het beweerde nadeel van de verzoekende verenigingen dat zij met organisatorische problemen zouden worden geconfronteerd ingevolge een massale uitstroom en terugkeer, is volgens de Vlaamse Regering evenmin ernstig, inzonderheid omdat het eens te meer een louter hypothetisch nadeel betreft.

Wat betreft het nadeel verbonden aan de druk van de verplichting om examens af te leggen, herinnert de Vlaamse Regering eraan dat slechts één kind voor dat schooljaar betrokken is. Het feit dat die leerlinge zich op de examens moet voorbereiden en die examens moet afleggen, is op zich niet dermate ernstig dat het een schorsing zou verantwoorden. Overigens is het onjuist te beweren dat de verzoekende partijen pas laattijdig op de hoogte waren van de hervormingen inzake het huisonderwijs. Het voornemen om het toezicht op het huisonderwijs te vergroten, stond reeds in de beleidsnota Onderwijs die in 2009 werd bekendgemaakt en werd ook via andere kanalen kenbaar gemaakt. Volgens de Vlaamse Regering zijn stress en studiedruk inherent aan een deelname aan examens, maar creëren zij geen moeilijk te herstellen ernstig nadeel.

Zelfs indien het Hof van oordeel zou zijn dat er een moeilijk te herstellen ernstig nadeel zou bestaan en een ernstig middel wordt aangevoerd, *quod non*, is het niet verplicht om tot schorsing over te gaan. Het Hof kan immers rekening houden met het algemeen belang dat met de bestreden bepalingen wordt nagestreefd. In dat verband wijst de Vlaamse Regering erop dat het huisonderwijs met ernstige problemen kampt, zodat elk uitstel van de maatregelen nefast is. Gelet op de in het geding zijnde belangen vraagt de Vlaamse Regering dat niet tot de schorsing van de bestreden bepalingen zou worden besloten. In ondergeschikte orde vraagt de Vlaamse Regering dat, in het belang van de kwaliteitsbewaking op het huisonderwijs, het Hof de schorsing zou beperken tot de leerlingen die de leeftijd van 15 jaar hebben bereikt en dit schooljaar een getuigschrift secundair onderwijs moeten behalen.

- B -

Ten aanzien van de bestreden bepalingen

B.1.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 5746 vorderen, in hoofdorde, de schorsing van artikel III.20 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 19 juli 2013 betreffende het Onderwijs XXIII, waarbij een artikel 110/30 over het huisonderwijs in het besluit van de Vlaamse Regering van 17 december 2010 houdende de codificatie betreffende het secundair

onderwijs (hierna : de Codex Secundair Onderwijs), wordt ingevoegd. In ondergeschikte orde vorderen zij de schorsing van dat artikel III.20 in zoverre het een artikel 110/30, § 1, tweede lid, in die Codex invoegt.

B.1.2. De verzoekende partijen in de zaak nr. 5756 vorderen de schorsing van de artikelen II.1, 1°, II.9, II.10, II.45, III.2, 1°, III.19, III.20 en III.81 van hetzelfde decreet van 19 juli 2013.

B.2.1. De bestreden artikelen II.1, 1°, II.9, II.10 en II.45, opgenomen in hoofdstuk II (« Basisonderwijs ») van het decreet van 19 juli 2013, bepalen :

« Art. II.1. In artikel 3 van het decreet Basisonderwijs van 25 februari 1997, het laatst gewijzigd bij het decreet van 21 december 2012, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° punt 24° wordt vervangen door wat volgt :

‘ 24° huisonderwijs :

- het onderwijs dat verstrekt wordt aan leerplichtigen van wie de ouders beslist hebben om hen niet in te schrijven in een door de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap of de Duitstalige Gemeenschap erkende, gefinancierde of gesubsidieerde school;

- onder huisonderwijs wordt eveneens verstaan het onderwijs dat aan een leerplichtige wordt verstrekt in het kader van de toepassing van het besluit van de Vlaamse Regering van 27 juni 1990 waarbij de voorwaarden worden vastgesteld waaronder in bepaalde gemeenschapsinstellingen voor observatie en opvoeding en in onthaal- en oriëntatiecentra en in de observatiecentra, ressorterend onder de bijzondere jeugdbijstand aan de leerplicht kan worden voldaan; ’ ».

« Art. II.9. In hetzelfde decreet wordt een artikel *26bis/1* ingevoegd, dat luidt als volgt :

‘ Art. *26bis/1*. § 1. Ouders die opteren voor huisonderwijs moeten uiterlijk op de derde schooldag van het schooljaar waarin de leerplichtige huisonderwijs volgt, een verklaring van huisonderwijs met bijhorende informatie over het huisonderwijs, indienen bij de bevoegde diensten van de Vlaamse Gemeenschap.

De informatie over het huisonderwijs moet minstens de volgende elementen bevatten :

1° de persoonsgegevens van de ouders en de leerplichtige die het huisonderwijs volgt;

2° de gegevens van wie het huisonderwijs zal geven, met inbegrip van het opleidingsniveau van de lesgever(s) van het huisonderwijs;

- 3° de taal waarin het huisonderwijs zal worden verstrekt;
- 4° de periode wanneer het huisonderwijs zal plaatsvinden;
- 5° de onderwijsdoelen die met het huisonderwijs zullen worden nagestreefd;
- 6° de afstemming van het huisonderwijs op de leerbehoeften van de leerplichtige;
- 7° en, de bronnen en leermiddelen die zullen worden gebruikt voor het huisonderwijs.

De bevoegde diensten van de Vlaamse Gemeenschap zullen hiertoe een document ter beschikking stellen.

In afwijking van het eerste lid dienen ouders die hun leerplichtige kinderen inschrijven in één van volgende scholen, geen verklaring van huisonderwijs met bijhorende informatie in te dienen :

1° Europese scholen;

2° internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;

3° internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;

4° scholen gelegen in het buitenland.

§ 2. In afwijking van de termijn, vermeld in paragraaf 1, kunnen de ouders van volgende leerplichtigen steeds een verklaring van huisonderwijs en bijhorende informatie over het huisonderwijs indienen bij de bevoegde diensten van de Vlaamse Gemeenschap :

1° leerplichtigen die zich in de loop van een schooljaar domiciliëren in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of het Vlaamse Gewest;

2° leerplichtigen die in de loop van een schooljaar naar het buitenland gaan, maar gedomicilieerd blijven in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of het Vlaamse Gewest;

3° leerplichtigen die begeleid worden door een centrum voor leerlingenbegeleiding en indien dat centrum voor leerlingenbegeleiding na de nodige informatie door de ouders, geen gemotiveerd bezwaar indient tegen het starten met huisonderwijs, binnen de tien werkdagen nadat het betrokken centrum voor leerlingenbegeleiding op de hoogte werd gesteld van de verklaring. ' ».

« Art. II.10. In hetzelfde decreet wordt een artikel *26bis/2* ingevoegd, dat luidt als volgt :

‘ Art. *26bis/2*. § 1. Ouders die opteren voor huisonderwijs zijn verplicht de leerplichtige in te schrijven bij de examencommissie met het oog op het verkrijgen van een getuigschrift Basisonderwijs als vermeld in artikel 56, uiterlijk in het schooljaar waarin de leerplichtige elf jaar is geworden voor 1 januari.

Als de leerplichtige zich niet tijdig aandient bij de examencommissie of na maximaal twee pogingen en uiterlijk in het schooljaar waarin hij of zij dertien jaar is geworden voor 1 januari het getuigschrift Basisonderwijs niet verkrijgt, moeten de ouders de leerplichtige inschrijven, hetzij in een school die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap, Franse Gemeenschap of Duitstalige Gemeenschap, hetzij in één van volgende scholen :

1° Europese scholen;

2° internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;

3° internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;

4° scholen gelegen in het buitenland.

§ 2. In afwijking van paragraaf 1 moeten ouders van de volgende leerplichtigen, de leerplichtige niet inschrijven bij de examencommissie :

1° leerplichtigen aan wie een centrum voor leerlingenbegeleiding uitdrukkelijk een vrijstelling geeft voor het examen, vermeld in paragraaf 1;

2° indien de leerplichtige in het bezit is van een individuele gelijkwaardigheidsbeslissing met minstens het niveau van het basisonderwijs;

3° leerplichtigen die ingeschreven zijn in één van volgende scholen :

a) Europese scholen;

b) internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;

c) internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;

d) scholen gelegen in het buitenland. ' ».

« Art. II.45. Dit hoofdstuk treedt in werking op 1 september 2013.

Artikel II.4, II.5, II.19, 2° en II.20 hebben uitwerking met ingang van 1 september 2012.

Artikel II.2, II.3, II.7, II.14 en II.22 treden in werking op 1 september 2014 ».

B.2.2. De bestreden artikelen III.2, 1°, III.19, III.20 en III.81, opgenomen in hoofdstuk III (« Secundair onderwijs ») van het decreet van 19 juli 2013, bepalen :

« Art. III.2. In artikel 3 van [de Codex Secundair Onderwijs], gewijzigd bij de decreten van 1 juli 2011, 25 november 2011 en 21 december 2012, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° er wordt een punt 15°/1 ingevoegd, dat luidt als volgt :

‘ 15°/1 huisonderwijs :

- het onderwijs dat verstrekt wordt aan leerplichtigen van wie de ouders beslist hebben om hen niet in te schrijven in een door de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap of de Duitstalige Gemeenschap erkende, gefinancierde of gesubsidieerde school of centrum;

- onder huisonderwijs wordt eveneens verstaan het onderwijs dat aan een leerplichtige wordt verstrekt in het kader van één van volgende regelingen :

1° het besluit van de Vlaamse Regering van 27 juni 1990 waarbij de voorwaarden worden vastgesteld waaronder in bepaalde gemeenschapsinstellingen voor observatie en opvoeding en in onthaal- en oriëntatiecentra en in de observatiecentra, ressorterend onder de bijzondere jeugdbijstand aan de leerplicht kan worden voldaan;

2° het koninklijk besluit van 1 maart 2002 tot oprichting van een Centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd;

3° het koninklijk besluit van 12 november 2009 tot oprichting van een gesloten federaal centrum voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd; ’ ».

« Art. III.19. In dezelfde codex wordt in hoofdstuk 1/3 een artikel 110/29 ingevoegd, dat luidt als volgt :

‘ Art. 110/29. § 1. Ouders die opteren voor huisonderwijs moeten uiterlijk op de derde schooldag van het schooljaar waarin de leerplichtige huisonderwijs volgt, een verklaring van huisonderwijs met bijhorende informatie over het huisonderwijs, indienen bij de bevoegde diensten van de Vlaamse Gemeenschap. Die informatie over het huisonderwijs moet minstens de volgende elementen bevatten :

1° de persoonsgegevens van de ouders en de leerplichtige die het huisonderwijs volgt;

2° de gegevens van wie het huisonderwijs zal geven, met inbegrip van het opleidingsniveau van de lesgever(s) van het huisonderwijs;

3° de taal waarin het huisonderwijs zal worden verstrekt;

4° de periode wanneer het huisonderwijs zal plaatsvinden;

- 5° de onderwijsdoelen die met het huisonderwijs zullen worden nagestreefd;
- 6° de afstemming van het huisonderwijs op de leerbehoeften van de leerplichtige;
- 7° de bronnen en leermiddelen die zullen worden gebruikt voor het huisonderwijs.

De bevoegde diensten van de Vlaamse Gemeenschap zullen hiertoe een document ter beschikking stellen.

In afwijking van het eerste lid dienen ouders die hun leerplichtige kinderen inschrijven in één van volgende scholen, geen verklaring van huisonderwijs met bijhorende informatie in te dienen :

- 1° Europese scholen;
- 2° internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;
- 3° internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;
- 4° scholen in het buitenland.

§ 2. In afwijking van de termijn, vermeld in paragraaf 1, kunnen de ouders van volgende leerplichtigen steeds een verklaring van huisonderwijs met bijhorende informatie over het huisonderwijs indienen bij de bevoegde diensten van de Vlaamse Gemeenschap :

- 1° leerplichtigen die zich in de loop van een schooljaar domiciliëren in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of het Vlaamse Gewest;
- 2° leerplichtigen die in de loop van een schooljaar naar het buitenland gaan, maar gedomicilieerd blijven in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of het Vlaamse Gewest;
- 3° leerplichtigen die begeleid worden door een centrum voor leerlingenbegeleiding en indien dat centrum voor leerlingenbegeleiding na de nodige informatie door de ouders, geen gemotiveerd bezwaar indient tegen het starten met huisonderwijs, binnen de tien werkdagen nadat het betrokken centrum voor leerlingenbegeleiding op de hoogte werd gesteld van de verklaring. ' ».

« Art. III.20. In dezelfde codex wordt in hoofdstuk 1/3 een artikel 110/30 ingevoegd, dat luidt als volgt :

‘ Art. 110/30. § 1. Ouders die opteren voor huisonderwijs zijn verplicht de leerplichtige in te schrijven bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap van het secundair onderwijs.

Als de leerplichtige uiterlijk binnen het schooljaar waarin hij de leeftijd van vijftien jaar bereikt, via de examencommissie geen enkel getuigschrift of diploma van het secundair onderwijs behaalt, dienen de ouders de leerplichtige in te schrijven hetzij in een school, centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs of centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen, die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd zijn door de Vlaamse Gemeenschap, Franse Gemeenschap of Duitstalige Gemeenschap, hetzij in één van volgende scholen :

1° Europese scholen;

2° internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;

3° internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;

4° scholen gelegen in het buitenland.

Hiertoe heeft de leerplichtige maximaal twee pogingen. Met maximaal twee pogingen wordt bedoeld dat voor elk onderdeel van het examenprogramma, zijnde een vak of een cluster van vakken, de leerplichtige tweemaal aan het examen mag deelnemen en er bijgevolg één herkansing is.

§ 2. In afwijking van paragraaf 1 moeten ouders de leerplichtige niet inschrijven bij de examencommissie :

1° indien een centrum voor leerlingenbegeleiding uitdrukkelijk een vrijstelling geeft voor de examens, vermeld in paragraaf 1;

2° indien de leerplichtige in het bezit is van een individuele gelijkwaardigheidsbeslissing met minstens het niveau van de eerste graad secundair onderwijs;

3° indien de leerplichtige ingeschreven is in één van de volgende scholen :

a) Europese scholen;

b) internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;

c) internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;

d) scholen gelegen in het buitenland. ' ».

« Art. III.81. Dit hoofdstuk treedt in werking op 1 september 2013.

Artikel III.1, III.11, 1°, III.12, III.14, 2° en III.15 hebben uitwerking met ingang van 1 september 2012.

Artikel III.2, 4°, 5°, 6°, 8°, III.24, III.27, III.28, III.29, III.32, III.34 tot en met III.53, III.57, III.58, III.63, III.66, III.67, III.69 en III.72 treden in werking op 1 september 2014 ».

B.3.1. In de memorie van toelichting van het ontwerp dat het bestreden decreet is geworden, wordt de nieuwe regelgeving inzake huisonderwijs als volgt toegelicht :

« Ouders kunnen in functie van hun kind voor een bepaalde vorm van huisonderwijs kiezen. Om een helder kader te schetsen en de kwaliteit van het huisonderwijs te waarborgen, is het noodzakelijk de regelgeving op een aantal punten te verduidelijken en nieuwe elementen toe te voegen. De aanpassingen situeren zich op het vlak van terminologie, instapdatum, controle op het huisonderwijs en een kwaliteitscontrole via de Vlaamse examencommissie.

Het huisonderwijs wordt nu duidelijk gedefinieerd als het onderwijs dat verstrekt wordt aan leerplichtigen van wie de ouders beslist hebben om hen niet in te schrijven in een door een Gemeenschap erkende, gefinancierde of gesubsidieerde school » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2012-2013, nr. 2066/1, pp. 10-11).

De artikelsgewijze toelichting vermeldt :

« Vanuit de Vlaamse Overheid worden ouders aangemoedigd om hun kinderen in te schrijven in een school die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap. In België bestaat echter geen schoolplicht maar leerplicht. Ouders kunnen met andere woorden in functie van hun kind voor een bepaalde vorm van huisonderwijs kiezen. Cijfers in dit verband tonen aan dat steeds meer leerlingen op deze manier voldoen aan de leerplicht. [...] »

Huisonderwijs kan georganiseerd worden in individueel verband, maar ook privéscholen vallen onder het stelsel van huisonderwijs. Dit zijn ook alle scholen, andere dan deze die door de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap of de Duitstalige Gemeenschap erkend, gefinancierd of gesubsidieerd zijn. In dit geval spreken we van collectief huisonderwijs. Tussen deze twee uitersten zijn heel wat tussenvormen mogelijk, zoals bijvoorbeeld een feitelijke vereniging van ouders die huisonderwijs organiseert of bekostigt voor een beperkte groep kinderen » (*ibid.*, p. 19).

B.3.2. Wat inzonderheid de « kwaliteitscontrole » betreft, meer bepaald de toetsing via de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap, vermeldt de memorie van toelichting :

« De inhoudelijke toetsing van de kwaliteit van huisonderwijs is vandaag erg beperkt.

De minimale vereisten die door de leerplichtwet en het decreet basisonderwijs opgelegd worden zijn de volgende :

‘ 1° het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de volledige persoonlijkheid en de talenten van het kind en op de voorbereiding van het kind op een actief leven als volwassene;

2° het onderwijs bevordert het respect voor de grondrechten van de mens en voor de culturele waarden van het kind zelf en van anderen. ’.

Naar aanleiding van het decreet van 25 april 2008 van de Franse Gemeenschap tot vaststelling van de voorwaarden om te kunnen voldoen aan de leerplicht buiten het gefinancierd of gesubsidieerd onderwijs, bevestigde het Grondwettelijk Hof dat de vrijheid van onderwijs beperkt wordt door het hogere recht van het kind op kwalitatief onderwijs. (Arrest 168/2009, 29 oktober 2009, Arrest 107/2009, 9 juli 2009)

[...]

Bovenvermelde rechtspraak opent nieuwe mogelijkheden om ook in Vlaanderen de kwaliteit van het huisonderwijs effectiever en efficiënter op te volgen, onder meer via de examencommissie en de onderwijsinspectie.

Ouders die kiezen om hun kinderen huisonderwijs te laten volgen en hen dus niet inschrijven in een school die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd is door de Vlaamse Gemeenschap, Franse Gemeenschap, Duitstalige Gemeenschap, of in een Europese school of in sommige internationale scholen, dienen :

- uiterlijk in het schooljaar waarin de leerplichtige 11 jaar is geworden voor 1 januari, die in te schrijven bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap. Bovendien dient de leerplichtige ook te slagen voor dit toetsingsmoment. Dit betekent concreet het getuigschrift basisonderwijs verkrijgen. Indien de leerling niet slaagt voor de examencommissie dan kan hij zich nog een tweede keer inschrijven bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap;

- de leerplichtige uiterlijk binnen het schooljaar waarin die de leeftijd van 15 jaar bereikt, aan te melden bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap. Bovendien dient de leerplichtige ook te slagen voor dit toetsingsmoment. Dit betekent concreet slagen voor vakken die leiden tot een getuigschrift of een diploma van het secundair onderwijs, zoals vastgelegd in een examenprogramma van de examencommissie. Er wordt aan de leerplichtige de ruimte gelaten met het oog op welk getuigschrift of diploma van het secundair onderwijs hij of zij zich aanmeldt bij de examencommissie. Dit heeft tot gevolg dat men minstens het getuigschrift van de eerste graad van het secundair onderwijs dient te behalen, maar ook een hoger getuigschrift of het diploma van het secundair onderwijs kan nastreven. Indien de leerling niet slaagt voor de examencommissie dan kan hij zich nog een tweede keer inschrijven bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap.

Ter verduidelijking wordt gesteld dat met twee pogingen bedoeld wordt, dat voor elk onderdeel van het examenprogramma (per vak of per cluster van vakken) de kandidaat tweemaal aan het examen mag deelnemen, hij heeft dus één herkansing. Dit staat los van de chronologie van de examens en het tijdstip waarop de examens plaats vinden. Daarbij is het verder zo dat de decreetgever sinds 1 oktober 2012 de werking van de examencommissies flexibeler heeft gemaakt, onder meer door continu examens in te richten.

Op de verplichting om zich aan te melden bij de examencommissie is een uitzondering voorzien voor leerlingen met bijzondere noden. Een centrum voor leerlingenbegeleiding kan oordelen dat een leerling niet in staat is om deel te nemen aan hogergenoemde examens georganiseerd door de examencommissie en hiervoor uitdrukkelijk een vrijstelling verlenen. De leerlingen die een vrijstelling kunnen krijgen via een centrum voor leerlingenbegeleiding voor deelname aan de examencommissie hoeven niet dezelfde leerlingen te zijn als de leerlingen die zouden worden doorverwezen naar het buitengewoon onderwijs. Ook leerlingen met een inschrijvingsverslag voor het buitengewoon onderwijs kunnen, onder bepaalde voorwaarden, een getuigschrift halen.

Een leerplichtige die tweemaal op rij niet slaagt of die zich de eerste keer niet inschreef bij de examencommissie voor hij de leeftijd van 11 jaar bereikte op 1 januari van het schooljaar, dient zich opnieuw in te schrijven, hetzij in het onderwijs dat door de overheid erkend werd voor het vervullen van de leerplicht, hetzij in één van de volgende scholen :

1° Europese scholen;

2° Internationale scholen die door het International Baccalaureate (IB) te Genève geaccrediteerd zijn;

3° Internationale scholen waarvan de studiebewijzen, na een gelijkwaardigheidsonderzoek door het Agentschap voor Kwaliteit in het Onderwijs, als gelijkwaardig worden beschouwd;

4° Scholen gelegen in het buitenland » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2012-2013, nr. 2066/1, pp. 23, 26-27).

B.3.3. De minister van Onderwijs verklaarde in de Commissie voor Onderwijs :

« Om de kwaliteit van het huisonderwijs te waarborgen, is het noodzakelijk de regelgeving op een aantal punten te verduidelijken en nieuwe elementen toe te voegen. De aanpassingen situeren zich op het vlak van terminologie, instapdatum, controle op het huisonderwijs door de onderwijsinspectie en een verplichte kwaliteitscontrole via een inschrijving bij de Vlaamse examencommissie.

De Vlaamse Gemeenschap neemt nu maatregelen om het huisonderwijs kwalitatief te houden. Hiervoor wordt gesteund op twee arresten van het Grondwettelijk Hof over een gelijkaardige regeling van 2008 voor het huisonderwijs in de Franse Gemeenschap. Het gaat om de arresten 107/2009 van 9 juli 2009 en 168/2009 van 29 oktober 2009. Volgens het Grondwettelijk Hof kan de onderwijsoverheid optreden ter bescherming van het recht van het kind op kwalitatief onderwijs. Voor de naleving van de leerplicht kan een onderwijsoverheid controles uitvoeren om na te gaan of alle kinderen daadwerkelijk, zelfs thuis, voldoende onderwijs krijgen waardoor aan de leerplicht wordt voldaan.

Het Grondwettelijk Hof heeft geen bezwaren dat na een procedure (onderwijsinspectie, examencommissie) ouders die huisonderwijs organiseren, verplicht worden om hun kind in te schrijven in een school. Daarbij behouden de ouders hun keuzevrijheid ten aanzien van het

soort school, die niet noodzakelijk georganiseerd of gesubsidieerd moet zijn. Het kan ook gaan om een erkende school » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2012-2013, nr. 2066/7, pp. 5-6).

B.3.4. In haar advies merkte de afdeling wetgeving van de Raad van State het volgende op :

« Het ontwerp bevat een aantal bepalingen met nieuwe regels voor het ‘ huisonderwijs ’. Het gaat inzonderheid om, wat betreft het basisonderwijs, de artikelen II.1, 1°, II.8, II.9, II.10 en II.11, en wat betreft het secundair onderwijs, de artikelen III.2, 1°, III.17, III.18, III.19, III.20, III.21, III.22 en III.23 van het ontwerp. Deze bepalingen hebben voornamelijk tot doel om de kwaliteit van het huisonderwijs op een meer effectieve en efficiënte wijze op te volgen, onder meer via de examencommissie (artikelen II.9 en III.20 van het ontwerp) en de onderwijsinspectie (artikel III.21 van het ontwerp).

Aangezien deze bepalingen een verdere inperking van de vrijheid van onderwijs kunnen inhouden, rijst de vraag of deze bepalingen in overeenstemming zijn met artikel 24, § 1, van de Grondwet.

In de memorie van toelichting wordt op omstandige wijze verwezen naar de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, inzonderheid de arresten nr. 107/2009 van 9 juli 2009 en nr. 168/2009 van 29 oktober 2009. Deze arresten hebben betrekking op het decreet van de Franse Gemeenschap van 25 april 2008 ‘ tot vaststelling van de voorwaarden om te kunnen voldoen aan de leerplicht buiten het onderwijs georganiseerd of gesubsidieerd door de Franse Gemeenschap ’.

Uit de beginselen vermeld in deze arresten (arrest 107/2009, B.30.2 en B.30.3; arrest 168/2009, B.5.1 en B.5.2, B.7.3, B.10.1.1 tot B.10.4, B.14.2) en de nadere toelichting in de memorie van toelichting kan worden afgeleid dat de bepalingen van het ontwerp die betrekking hebben op het huisonderwijs in overeenstemming zijn met artikel 24, § 1, van de Grondwet. In geval van betwisting zal het in laatste instantie aan het Grondwettelijk Hof toekomen om te oordelen of de betrokken regeling al of niet in overeenstemming met de Grondwet is » (*Parl. St.*, Vlaams Parlement, 2012-2013, nr. 2066/1, p. 307).

Ten aanzien van het belang van de verzoekende partijen

B.4.1. Aangezien de vordering tot schorsing ondergeschikt is aan het beroep tot vernietiging, dient de ontvankelijkheid van dat laatste, en met name wat het bestaan van het vereiste belang betreft, reeds bij het onderzoek van de vordering tot schorsing te worden nagegaan.

B.4.2. De Grondwet en de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof vereisen dat elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die een beroep tot vernietiging instelt,

doet blijken van een belang. Van het vereiste belang doen slechts blijken de personen wier situatie door de bestreden norm rechtstreeks en ongunstig zou kunnen worden geraakt.

B.4.3. De verzoekende partijen zijn ofwel ouders die huisonderwijs aan hun kind verstrekken (zaak nr. 5746), ofwel privéscholen die niet zijn erkend, gesubsidieerd of gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap, ofwel ouders van kinderen die collectief huisonderwijs in die privéscholen volgen (zaak nr. 5756).

B.4.4. In de zaak nr. 5756 is de Vlaamse Regering van oordeel dat het beroep tot vernietiging, in zoverre het namens een aantal van de voormelde privéscholen, opgericht in de vorm van een vzw, is ingesteld, niet ontvankelijk zou zijn omdat het bevoegde bestuursorgaan niet rechtsgeldig zou zijn samengesteld of niet rechtsgeldig zou hebben vergaderd. Bovendien zou het beroep van de verzoekende verenigingen niet ontvankelijk zijn wegens ontstentenis van een rechtstreeks en actueel belang.

B.4.5. De verzoekende partijen kunnen in beide zaken rechtstreeks en ongunstig in hun situatie worden geraakt door de bestreden bepalingen waarin, onder meer, de voorwaarden worden vastgelegd waaronder het huisonderwijs kan worden ingericht, door dat onderwijs met name te onderwerpen aan een toezicht en de leerplichtige kinderen die dat type van onderwijs volgen, ertoe te verplichten deel te nemen aan examens bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap.

B.4.6. Aangezien het belang van de verzoekende partijen in de zaak nr. 5746 en van sommige van de verzoekende partijen in de zaak nr. 5756 vaststaat, is het niet nodig het belang en de procesbekwaamheid te onderzoeken van de andere verzoekende verenigingen in de zaak nr. 5756.

B.4.7. Uit het beperkte onderzoek van de ontvankelijkheid van het beroep tot vernietiging waartoe het Hof in het kader van de vordering tot schorsing heeft kunnen overgaan, blijkt, in het huidige stadium van de procedure, niet dat het beroep tot vernietiging – en dus de vordering tot schorsing – niet-ontvankelijk moet worden geacht.

Ten aanzien van de tussenkomende partijen

B.5.1. Moshe Friedman en Lea Rosenzweig hebben bij aangetekende brief van 2 december 2013 een « verzoekschrift tot vrijwillige tussenkomst » in de zaak nr. 5756 ingediend, en zulks zowel in de schorsings- als in de vernietigingsprocedure. Bij aangetekende brief van 6 januari 2014 hebben zij een memorie ingediend, waarin zij het Hof verzoeken de vordering tot schorsing en het beroep tot vernietiging te verwerpen.

B.5.2. Bij aangetekende brief van 7 januari 2014 vragen de verzoekende partijen in de zaak nr. 5756 het Hof om de memorie van 6 januari 2014 uit de debatten te weren en het verzoek tot tussenkomst niet ontvankelijk te verklaren, onder meer wegens ontstentenis van belang van de tussenkomende partijen, vermits de kinderen van de tussenkomende partijen sinds het einde van het vorige schooljaar in een officiële en gesubsidieerde onderwijsinstelling zouden zijn ingeschreven.

B.5.3. Noch in hun schriftelijke stukken, noch ter terechtzitting, hebben de tussenkomende partijen aangegeven waaruit hun belang bestaat. Bijgevolg tonen de tussenkomende partijen, althans in de huidige stand van de procedure, niet aan dat zij rechtstreeks en ongunstig zouden worden geraakt door de inwilliging of de verwerping van de vordering tot schorsing.

Ten aanzien van de voorwaarden van de schorsing

B.6. Naar luid van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof dient aan twee grondvoorwaarden te zijn voldaan opdat tot schorsing kan worden besloten :

- de middelen die worden aangevoerd moeten ernstig zijn;
- de onmiddellijke uitvoering van de bestreden maatregel moet een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kunnen berokkenen.

Daar de twee voorwaarden cumulatief zijn, leidt de vaststelling dat één van die voorwaarden niet is vervuld, tot de verwerping van de vordering tot schorsing.

Wat het risico op een moeilijk te herstellen ernstig nadeel betreft

B.7. De schorsing van een wetsbepaling door het Hof moet het mogelijk maken te vermijden dat, voor de verzoekende partij, een ernstig nadeel voortvloeit uit de onmiddellijke toepassing van de bestreden normen, nadeel dat niet of moeilijk zou kunnen worden hersteld in geval van een vernietiging van die normen.

B.8. Uit artikel 22 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 blijkt dat, om te voldoen aan de tweede voorwaarde van artikel 20, 1°, van die wet, de persoon die een vordering tot schorsing instelt, in zijn verzoekschrift concrete en precieze feiten moet uiteenzetten waaruit voldoende blijkt dat de onmiddellijke toepassing van de bepalingen waarvan hij de vernietiging vordert, hem een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan berokkenen.

Die persoon moet met name het bestaan van het risico van een nadeel, de ernst ervan en het verband tussen dat risico en de toepassing van de bestreden bepalingen aantonen.

B.9. Als risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel voeren de verzoekende partijen de nadelige gevolgen aan van de verplichte inschrijving van de leerplichtige kinderen in een door de Vlaamse Gemeenschap erkende, gefinancierde of gesubsidieerde inrichting, wanneer zij niet slagen voor de bij het bestreden decreet opgelegde examens voor de examencommissie.

De verzoekende partijen in de zaak nr. 5746 wijzen erop dat hun jongste zoon, die huisonderwijs volgt, op 9 november 2013 veertien jaar is geworden. De bestreden regeling legt hem voortaan op korte termijn de verplichting op om aan examens voor de eerste graad secundair onderwijs deel te nemen. De belangen van de leerlingen van het huisonderwijs die op korte termijn en zonder overgangsregeling aan verplichte examens worden onderworpen, zouden volgens die verzoekende partijen ernstig en blijvend kunnen worden geschaad. Aangezien het studietraject in het geding is, zou het nadeel volgens hen ernstig en moeilijk herstelbaar zijn.

De verzoekende partijen in de zaak nr. 5756 zijn van oordeel dat het nadeel ernstig is en dat een reëel risico bestaat dat het zich zal voordoen. Als sanctie op het niet of niet-tijdig behalen van het getuigschrift basisonderwijs respectievelijk secundair onderwijs geldt dat de betrokken kinderen in een door de overheid erkende, gefinancierde of gesubsidieerde instelling dienen te worden ingeschreven. In het bijzonder gelet op het gebrek aan enige overgangsmaatregel, zouden de termijnen binnen welke de voormelde getuigschriften dienen te worden behaald, in de meeste gevallen onhaalbaar blijken.

Het risico op een moeilijk te herstellen ernstig nadeel wordt door de verzoekende partijen afgeleid uit de ontstentenis van een overgangsmaatregel, wat de artikelen II.10 en III.20 betreft. Door de inwerkingtreding van die bepalingen op 1 september 2013 vast te stellen, zou de decreetgever de betrokken kinderen, ouders en verzoekende verenigingen onvoldoende tijd hebben gelaten om zich op de nieuwe regelgeving inzake het huisonderwijs voor te bereiden dan wel de nodige maatregelen te nemen om eraan te voldoen.

B.10.1. Het bestreden artikel II.10, opgenomen in hoofdstuk II (« Basisonderwijs ») van het decreet van 19 juli 2013, treedt krachtens het eveneens bestreden artikel II.45, eerste lid, op 1 september 2013 in werking. Op grond van dat artikel II.10 zijn de ouders die opteren voor huisonderwijs, verplicht de leerplichtige bij de examencommissie in te schrijven met het oog op het verkrijgen van een getuigschrift basisonderwijs, uiterlijk in het schooljaar waarin de leerplichtige elf jaar is geworden vóór 1 januari. Als de leerplichtige zich niet tijdig aandient bij de examencommissie of na maximaal twee pogingen en uiterlijk in het schooljaar waarin hij dertien jaar is geworden vóór 1 januari het getuigschrift basisonderwijs niet behaalt, dienen de ouders de leerplichtige in te schrijven, hetzij in een school die is erkend, gefinancierd of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap of de Duitstalige Gemeenschap, hetzij in één van de in artikel II.10 vermelde scholen. In afwijking daarvan dienen ouders van bepaalde leerplichtigen, de leerplichtige niet bij de examencommissie in te schrijven.

Het bestreden artikel III.20, opgenomen in hoofdstuk III (« Secundair onderwijs ») van het decreet van 19 juli 2013, treedt krachtens het eveneens bestreden artikel III.81 op 1 september 2013 in werking. Op grond van dat artikel III.20 zijn de ouders die opteren voor huisonderwijs, verplicht de leerplichtige bij de examencommissie van de Vlaamse

Gemeenschap van het secundair onderwijs in te schrijven. Als de leerplichtige uiterlijk binnen het schooljaar waarin hij de leeftijd van vijftien jaar bereikt, via de examencommissie geen enkel getuigschrift of diploma van het secundair onderwijs behaalt, dienen de ouders de leerplichtige in te schrijven hetzij in een school, centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs of centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen, die zijn erkend, gefinancierd of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap of de Duitstalige Gemeenschap, hetzij in één van de in artikel III.20 vermelde scholen. In afwijking daarvan dienen ouders, in bepaalde gevallen, de leerplichtige niet bij de examencommissie in te schrijven.

B.10.2. De gevolgen die de artikelen II.10 en III.20 aan het niet of niet-tijdig behalen van het getuigschrift basisonderwijs respectievelijk secundair onderwijs verbinden, zijn ingrijpend : de betrokken kinderen dienen alsdan te worden ingeschreven hetzij in een school die is erkend, gefinancierd of gesubsidieerd door de Vlaamse, de Franse of de Duitstalige Gemeenschap, hetzij in één van de in die bepalingen vermelde scholen. Het niet of niet-tijdig slagen voor het examen van de examencommissie dreigt aldus het schooltraject dat de betrokken kinderen tot nu volgden, in voorkomend geval, ernstig te verstoren. Om dat risico te beperken dienen de betrokken kinderen over de nodige tijd te beschikken om zich behoorlijk op die examens voor te bereiden. Hetzelfde geldt ten aanzien van de betrokken ouders en scholen die individueel respectievelijk collectief huisonderwijs verstrekken. Ook aan hen moet een redelijke termijn worden gelaten om de betrokken kinderen op het verplichte examen van de examencommissie voor te bereiden en daartoe in voorkomend geval de nodige organisatorische maatregelen te nemen.

B.11.1. Zoals in B.10.1 is aangegeven, verschilt de regeling voor het basisonderwijs van die voor het secundair onderwijs.

B.11.2. Wat het basisonderwijs betreft, dient de leerplichtige uiterlijk in het schooljaar waarin hij elf jaar is geworden vóór 1 januari bij de examencommissie te worden ingeschreven. De leerplichtige dient uiterlijk in het schooljaar waarin hij dertien jaar is geworden vóór 1 januari het getuigschrift basisonderwijs te behalen, zo niet dient hij in een andere school dan een privéschool te worden ingeschreven.

De termijn tussen de inschrijving bij de examencommissie en het behalen van het getuigschrift is redelijkerwijze voldoende om, enerzijds, de leerplichtige in de gelegenheid te stellen zich behoorlijk op dat examen voor te bereiden en, anderzijds, de verstrekker van huisonderwijs toe te laten de nodige maatregelen daartoe te nemen. Daarbij komt dat de leerplichtige over twee pogingen beschikt en in afwijkingen van de verplichting tot inschrijving bij de examencommissie is voorzien.

Bijgevolg is het aangevoerde nadeel niet dermate ernstig dat het een schorsing van de inwerkingtreding van het bestreden artikel II.10 zou kunnen verantwoorden.

B.11.3. Wat het secundair onderwijs betreft, dient de leerplichtige wanneer hij uiterlijk binnen het schooljaar waarin hij de leeftijd van vijftien jaar bereikt, via de examencommissie geen enkel getuigschrift of diploma van het secundair onderwijs behaalt, in het door de Vlaamse Gemeenschap erkende onderwijs of in een erkend vormingscentrum te worden ingeschreven. Weliswaar beschikt de leerplichtige over twee pogingen en is in afwijkingen van de verplichting tot inschrijving bij de examencommissie voorzien, doch kan de termijn die de betrokken leerplichtige wordt gelaten om zich behoorlijk op het examen voor te bereiden, evenals de termijn waarover de betrokken verstrekker van huisonderwijs beschikt om daartoe de nodige maatregelen te nemen, in bepaalde gevallen onvoldoende blijken. Dat geldt inzonderheid voor de leerplichtigen die in het schooljaar 2013-2014 de leeftijd van vijftien jaar bereiken.

Doordat artikel III.20, krachtens artikel III.81, eerste lid, van het decreet van 19 juli 2013 op 1 september 2013 vrijwel onmiddellijk in werking treedt, namelijk vijf dagen na de bekendmaking van het decreet in het *Belgisch Staatsblad* van 27 augustus 2013, dreigen sommige leerplichtige kinderen die huisonderwijs volgen een ernstig nadeel te ondergaan dat moeilijk herstelbaar is, vermits het schooltraject dat zij tot nu volgden, in voorkomend geval, zo al niet dreigt te worden onderbroken dan wel grondig gewijzigd.

De onmiddellijke uitvoering van het bestreden artikel III.81, eerste lid, in zoverre het de inwerkingtreding van artikel III.20 op 1 september 2013 vaststelt, kan in de hiervoor aangegeven mate, een aantal verzoekende partijen een moeilijk te herstellen ernstig nadeel berokkenen.

Wat de middelen betreft

B.12.1. De verzoekende partijen in de zaak nr. 5746 voeren drie middelen aan, afgeleid uit de schending, door artikel III.20 van het decreet van 19 juli 2013, van de artikelen 10 en 24, §§ 1, 3 en 4, van de Grondwet.

De verzoekende partijen in de zaak nr. 5756 voeren zes middelen aan, afgeleid uit de schending, door de artikelen II.1, 1°, II.9, II.10, II.45, III.2, 1°, III.19, III.20 en III.81 van hetzelfde decreet, van de artikelen 10, 11, 19, 22, 23, derde lid, 5°, 24, §§ 1 en 4, en 27 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 22*bis* en 24, § 3, van de Grondwet, met een aantal internationale verdragsbepalingen en met een aantal algemene beginselen.

B.12.2. Zoals in B.11 is vermeld, vloeit het risico van het aangevoerde moeilijk te herstellen ernstig nadeel uitsluitend voort uit artikel III.81, eerste lid, in zoverre het in de inwerkingtreding, op 1 september 2013, van artikel III.20 voorziet.

Vermits aan de twee grondvoorwaarden waarin artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 voorziet, cumulatief dient te zijn voldaan opdat tot schorsing kan worden besloten, en vermits de tweede voorwaarde niet ten aanzien van alle bestreden bepalingen is vervuld, beperkt het Hof zijn onderzoek van het ernstige karakter van de middelen tot het onderdeel van het middel dat is gericht tegen de bepalingen waarvan is gebleken dat de onmiddellijke uitvoering ervan een moeilijk te herstellen ernstig nadeel aan de verzoekende partijen zou kunnen berokkenen, namelijk het derde onderdeel van het derde middel dat in de zaak nr. 5756 is aangevoerd.

Dat beperkte onderzoek, in dit stadium van de procedure, behelst geenszins een beoordeling van het al dan niet ernstige karakter, *a fortiori* van het al dan niet gegronde karakter, van de andere middelen die door de verzoekende partijen worden aangevoerd.

B.12.3. Het ernstig middel mag niet worden verward met het gegronde middel.

Opdat een middel als ernstig wordt beschouwd in de zin van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989, volstaat het niet dat het kennelijk niet ongegrond is in de zin van artikel 72, maar moet het ook gegrond lijken na een eerste onderzoek van de gegevens waarover het Hof beschikt in dit stadium van de procedure.

B.13. Het derde onderdeel van het derde middel dat in de zaak nr. 5756 wordt aangevoerd, is afgeleid uit de schending, door het bestreden artikel III.81, eerste lid, van de artikelen 10, 11 en 24, § 4, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met het rechtszekerheidsbeginsel, het vertrouwensbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel, in zoverre het voormelde artikel III.81 in de inwerkingtreding, op 1 september 2013, van artikel III.20 voorziet.

Volgens de verzoekende partijen zou er geen redelijke verantwoording voor het niet voorzien in een overgangperiode bestaan. Zij zouden zich onmogelijk tijdig aan de nieuwe regels kunnen aanpassen: enerzijds, zou het voor de verzoekende verenigingen praktisch onmogelijk zijn om hun actuele leerplan volledig te herzien, opdat alle leerlingen die vóór het einde van het lopende schooljaar een examen bij de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap zullen moeten afleggen, in staat zijn om te slagen; anderzijds, zou het voor de betrokken kinderen praktisch onmogelijk zijn, gelet op de specifieke en van de eindtermen afwijkende vorm van onderwijs die zij tot op heden genoten, om zich dermate om te scholen dat zij de examens tijdig en met vrucht zouden kunnen afleggen. Door met onmiddellijke ingang en zonder enige overgangperiode te voorzien in een verplichte deelname aan examens van de examencommissie en een verplichte inschrijving in het reguliere onderwijs, wanneer de betrokken leerlingen niet tijdig voor die examens slagen, zouden volgens hen hun rechtmatige verwachtingen zijn geschonden.

B.14.1. Indien de decreetgever een beleidswijziging noodzakelijk acht, vermag hij te oordelen dat zij met onmiddellijke ingang moet worden doorgevoerd en is hij in beginsel niet ertoe gehouden in een overgangsregeling te voorzien. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn slechts geschonden indien de overgangsregeling of de ontstentenis daarvan tot een verschil in behandeling leidt waarvoor geen redelijke verantwoording bestaat of indien aan het vertrouwensbeginsel op buitensporige wijze afbreuk wordt gedaan. Dat laatste is het geval

wanneer de rechtmatige verwachtingen van een bepaalde categorie van rechtsonderhorigen worden miskend zonder dat een dwingende reden van algemeen belang voorhanden is die het ontbreken van een te hunnen voordele ingestelde overgangsregeling kan verantwoorden.

Het vertrouwensbeginsel is nauw verbonden met het - tevens door de verzoekende partijen aangevoerde - rechtszekerheidsbeginsel, dat de decreetgever verbiedt om zonder objectieve en redelijke verantwoording afbreuk te doen aan het belang van de rechtsonderhorigen om in staat te zijn de rechtsgevolgen van hun handelingen te voorzien.

B.14.2. Artikel III.20 van het decreet van 19 juli 2013 voorziet, op het niveau van het secundair onderwijs, in een grondige hervorming van het huisonderwijs waarbij aan de betrokken leerplichtigen en ouders die huisonderwijs volgen respectievelijk verstrekken, een aantal zware verplichtingen worden opgelegd. Door die hervorming van het huisonderwijs, zonder overgangsperiode en binnen vijf dagen na de bekendmaking van het decreet in het *Belgisch Staatsblad*, op 1 september 2013 in werking te doen treden, heeft de decreetgever een maatregel genomen die onevenredige gevolgen heeft, doordat de invoering van de nieuwe regeling onvoldoende voorzienbaar was voor diegenen op wie zij van toepassing is, zodat zij hun handelen om zich met de nieuwe eisen in overeenstemming te brengen, daar niet tijdig op konden afstemmen. Het bestreden artikel III.81, eerste lid, doet aldus op buitensporige wijze afbreuk aan de rechtmatige verwachtingen van sommige leerplichtigen en van hun ouders, zonder dat een dwingende reden van algemeen belang de ontstentenis van een te hunnen voordele ingestelde overgangsregeling kan verantwoorden.

B.14.3. Binnen het beperkte kader van het onderzoek waartoe het Hof bij de behandeling van de vordering tot schorsing is kunnen overgaan, moet het middel dat is afgeleid uit een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het rechtszekerheids- en het vertrouwensbeginsel, als ernstig worden beschouwd in de zin van artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof.

B.15. Aan de voorwaarden voor de schorsing is voldaan, doch enkel wat artikel III.81, eerste lid, van het decreet van 19 juli 2013 betreft en enkel in zoverre die bepaling voorziet in de inwerkingtreding, op 1 september 2013, van artikel III.20 van hetzelfde decreet.

Om die redenen,

het Hof

- schorst artikel III.81, eerste lid, van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 19 juli 2013 betreffende het Onderwijs XXIII, in zoverre het voorziet in de inwerkingtreding, op 1 september 2013, van artikel III.20 van dat decreet, waarbij in de Codex Secundair Onderwijs een artikel 110/30, § 1, wordt ingevoegd;

- verwerpt de vorderingen voor het overige.

Aldus uitgesproken in het Nederlands, het Frans en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op de openbare terechtzitting van 27 februari 2014.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

M. Bossuyt